

**РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
АКТЮБИНСКИЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ
ИМЕНИ М. БУКЕНБАЕВА**

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
М.БӨКЕНБАЕВ АТЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫ**

**AKTOBE LAW INSTITUTE OF THE MINISTRY OF INTERNAL AF-
FAIRS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN NAMED AFTER
M.BUKENBAEV**

**МИР ЗАКОНА
№ 9 (197)**

**THE WORLD OF THE LAW
№ 9 (197)**

Ақтобе, 2018

МИР ЗАКОНА

Юридический научно-практический журнал
Издается с 01.06.1999 г.
Периодичность: 1 раз в месяц
Свидетельство об учетной регистрации СМИ
№ 544-Ж от 13.01.1999г.
Главный редактор:
Кандидат юридических наук
Каракушев С. И.
Научный редактор:
Кандидат юридических наук
Сулейманова Г. Ж.
Редакционная коллегия:
Ананич В. А. — доктор исторических наук, кандидат юридических наук, профессор.
Осипенко А. Л. — доктор юридических наук, профессор.
Бекишева С. Д. — доктор юридических наук, доцент.
Таранова Т. С. — доктор юридических наук, профессор.
Татарян В. Г. — доктор юридических наук, профессор.
Грибунов О. П. — доктор юридических наук, доцент.
Алиев Н. Т. — доктор философии по праву, доцент.
Абеуов Е. Т. — кандидат юридических наук, доцент.
Воронина И. А. — кандидат юридических наук, доцент.
Максименко Е. И. — кандидат педагогических наук.
Гук А. И. — кандидат философских наук, доцент.
Пашнин А. Н. — кандидат юридических наук, доцент.
Ответственный секретарь:
Каримбаева А. К. — магистр юридических наук.
Технический секретарь:
Байкунакова Г. А. — магистр юридических наук.

МИР ЗАКОНА

Заңгерлік ғылыми-тәжірибелік журнал
1999ж.01.06 бастап шығарылуда
Шығу мерзімділігі: айына 1 рет
БАҚ-тың есептік тіркеу туралы куәлігі
1999ж.13.01. № 544-Ж
Бас редактор:
заң ғылымдарының кандидаты
С. И.Қаракушев
Ғылыми редактор:
заң ғылымдарының кандидаты
Г. Ж.Сулейманова
Редакциялық алқа:
В. А.Ананич — тарих ғылымдарының докторы, заң ғылымдарының кандидаты, профессор.
А. Л. Осипенко — заң ғылымдарының докторы, профессор.
С. Д. Бекишева — заң ғылымдарының докторы, доцент.
Т. С. Таранова — заң ғылымдарының докторы, профессор.
В. Г. Татарян — заң ғылымдарының докторы, профессор.
О. П. Грибунов — заң ғылымдарының докторы, доцент.
Н. Т.Алиев — құқық бойынша философия докторы, доцент.
Е. Т. Абеуов — заң ғылымдарының кандидаты, доцент.
И. А. Воронина — заң ғылымдарының кандидаты, доцент.
Е. И. Максименко — заң ғылымдарының кандидаты.
А. И. Гук — философия ғылымдарының кандидаты, доцент.
А. Н. Пашнин — заң ғылымдарының кандидаты, доцент.
Жауапты хатшы:
А. К. Каримбаева — заң ғылымдарының магистрі.
Техникалық хатшы:
Г. А. Байкунакова — заң ғылымдарының магистрі.

THE WORLD OF THE LAW

The juridical scientific-practical journal
Published since 01.06.1999.
Periodicity: 1 time per month
Certificate of accounting registration of the media
№ 544-Ж of 13.01.1999
Chief Editor:
Candidate of Juridical Science-
Karakushev S.I.
Scientific Editor:
Candidate of Juridical Science
Suleimanova G.Zh.
Editorial board:
Ananich V.A. — Doctor of Historical Sciences, Candidate of Juridical Sciences, Professor
Osipenko A.L. — Doctor of Law, Professor.
Bekisheva S.D. — Doctor of Law, Associate Professor
Taranova T.S. — Doctor of Law, Professor
Tataryan V.G. — Doctor of Law, Professor
Gribunov O.P. — Doctor of Law, Associate Professor
Aliiev N.T. — PhD in Law, Associate Professor, PhD in Law, Associate Professor
Abeuov E.T. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
Voronina I.A. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
Maksimenko E.I. — Candidate of Pedagogical Sciences.
Guk A.I. Candidate of Philosophy, Associate Professor.
Pashnin A.N. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor.
Executive Secretary:
Karimbaeva A.K. — master of juridical sciences.
Technical Secretary:
Baykunakova G.A — master of juridical sciences.

Қ.А. Бүркітбаев — Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының қылмыстық процесс және криминалистика кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі

ӘОЖ 378:004

БІЛІМ САПАСЫН ЖАҢА САПАЛЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ БАСҚАРУ

ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ НОВЫМИ КАЧЕСТВЕННЫМИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИМИ СРЕДСТВАМИ ОБУЧЕНИЯ

BASIS OF MANAGEMENT OF NEW QUALITATIVE TECHNOLOGICAL MEANS OF EDUCATION

Түйінді сөздер: Жолдау, цифрлық Қазақстан, ақпараттық технологиялар, компьютер, бағдарлама, материал, информатика.

Ключевые слова: Послание, цифровой Казахстан, информационные технологии, компьютер, программа, материал, информатика.

Keywords: Message, digital Kazakhstan, information technologies, computer, programs, material, computer science.

Цифрлық білім беру ресурстарын дамыту, кең жолақты Интернетке қосу және мектептерімізді бейнеқұрылғылармен жабдықтау жұмыстарын жалғастыру қажет. Жұмыс берушілерді тарту арқылы және халықаралық талаптар мен цифрлық дағдыларды ескере отырып, техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын жаңарту керек. «Баршаға тегін кәсіптік-техникалық білім беру» жобасын жүзеге асыруды жалғастыру қажет. Мемлекет жастарға алғашқы мамандықты береді. Үкімет бұл міндетті орындауға тиіс. Орта мектеп пен колледждер және жоғары оқу орындары үздік оқытушыларының бейнесабақтары мен бейнедәрістерін Интернетте орналастыру керек. Бұл барлық қазақстандықтарға, оның ішінде, шалғайдағы елдімекен тұрғындарына озық білім мен құзыреттілікке қол жеткізуге жол ашады. Жоғары білім беру ісінде жасанды интеллектпен және «үлкен деректермен» жұмыс істеу үшін ақпараттық технологиялар бойынша білім алған түлектер санын көбейту керек. Осыған орай металлургия, мұнай-газ химиясы, агроөнеркәсіп кешені, био және IT-технологиялар салаларын зерттеу ісінде басымдық беретін жоғары оқу орны ғылымын дамыту керек. Ұлттың әлеуетін арттыру үшін мәдениетіміз бен идеологиямызды одан әрі дамытуымыз керек. «Рухани жаңғырудың» мән-маңызы да нақ осында. Өзінің тарихын, тілін, мәдениетін білетін, сондай-ақ заманына лайық, шет тілдерін меңгерген, озық әрі жаһандық көзқарасы бар қазақстандық біздің қоғамымыздың идеалына айналуға тиіс¹.

Қазіргі заман оқытушының тек өз пәнінің білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Қазіргі білім жүйесінің ерекшелігі — тек біліммен қаруландырып қана қоймай өздігінен білім алуды

дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Информатика пәнін оқытудағы ақпараттық технологиялардың педагогикалық мақсаттары:

- қолданушы мен ақпараттық және коммуникациялық құрылғылар арасындағы жылдам байланыс;
- ақпараттық әдістемелердің оқыту үрдісін ұйымдастырудағы бақылауын автоматтандыру.

Қазіргі уақытта білім берудің сапасын арттыру және қала мен ауыл оқушыларының тең мүмкіншіліктерін қамтамасыз ету бағытында ақпараттық білім берудің мультимедиалық қызметін пайдаланудың зор мүмкіншіліктерін тиімді пайдалану қажеттілігі туындауда. Ол — ақпараттың жаңа тәсілі, мультимедиалық кабинеттер арқылы интерактивтік оқыту әдісі.

Информатиканың оқыту әдістемесі оқушының өзіндік тұлғасын қалыптастыру үшін, оның дүниетанымын және интеллектін дамытуға, іргелес пәндерді зерттеуге, білім жалғастыруға және болашақ мамандық қызметі үшін қажетті математикалық білімі мен іскерлігін қалыптастыруға және жүйлендіруге бағытталған. Бірақ, көпшілік жағдайда оқытушыға оның әртүрлі бөлімдерінің байланыстарын талқылауға және көрнекі бейнелеуге уақыт жете бермейді. Оқытушының назары негізінде белгілі бір типті есептер шығарудың практикалық дағдысын қалыптастыруға жұмсалады.

Қазіргі уақытта информатика сабағында тек қана иллюстрация тестілеу үшін қолдану жеткілікті емес. Компьютер оқу үрдісінің барлық кезеңдерде қолданылуы қажет жаңа сабақ түсіндіруде, бекітуде, қайталауда, білімді, дағдыны, іскерлікті тексеруде және үлгерімді тексеру және оқушылардың білімін жетілдіру мақсатында ақпараттық технологиялар пайдалану, біріншіден, оқытушының жұмыс өнімділігін арттырып, оқу нәтижелерін тексеруге көбірек уақыт бөлуге көмектеседі; екіншіден, объективті түрде қадағалай отырып, олардың алған білімін бағалауды жүзеге асырады; үшіншіден, бақылау технологиясына ғылыми элементтер енгізіп, оны кейіннен де пайдалануға болатындай етіп, білім мекемелерін алынатын білім мен дағдылану деңгейлерін нақты түрде стандарттау технологиялары жайлы айтуға негіз бола алады.

Қазіргі таңда қолға алынып отырған компьютерлік оқу үрдісінде интерактивті тақтамен жұмыс істеу тиімді. Бұл тақтаның тиімділігі мынада:

- тез арада қайтарма байланыс болуын қамтамасыз етеді;
- қажетті ақпараттық материалдарды жылдам тауып алуға мүмкіндік береді;
- әрбір жеке тұлғаның, білімін, білік іскерлігін, әрбір тауарлар бойынша тексеруге, бағалауға мүмкіндік береді.

Оқытушы алдымен сыныптағы компьютерлерге пәні бойынша дәріс тақырыптары мен мазмұнын жеке тақырыпты игеруге қатысты зертханалық жұмыстарды тәжірибелік есептерді, білім алушының білімін тексеруге арналған тестерді енгізіп қояды. Дербес компьютердегі дәріс мәтініне өзгертулер мен қосымша материалдарды қиындықсыз ендіруге болады. Білім алушылар өзгерістерді дер кезінде біліп отырады. Әрбір білім алушы өзінің пәнінен дәріс материалдарын, тәжірибелік сабағын, бақылау жұмысын, қорытынды тесті компьютерге енгізіп

қоюының артықшылықтары бар. Бұл біріншіден, әртүрлі себеппен сабаққа келмей қалған білім алушының өтілген материалды компьютерден оқып, ізденіс жасауына, білім алуына мүмкіндік береді. Екіншіден, дербес компьютерді қолдану, оның графикалық мүмкіндігі білім алушының пәнге деген қызығушылығын туғызады, әрі келесі сабақтарды меңгеруге жетерлік білім жинақталады. Үшіншіден, білім деңгейі әртүрлі білім алушылардың жаңа сабаққа қатысты даярлығы шамаланады. Төртіншіден, білім алушы компьютер арқылы сабақтың жалпы қисынды құрылымын біле отырып модулді тапсырмаларын орындауды алдын ала жоспарлай алады.

Сонымен, информатиканы оқыту үрдісінде компьютерді қолдануға байланысты төмендегідей тұжырымдарды қорытындылауға болады:

- компьютер оқу үрдісін іскерлік тұрғыда ұйымдастырудың барынша адекваттық техникалық құралы;

- компьютер белсенді әріптес роліне еніп, білім алушылардың іс-әрекет ынтасын арттыра түседі, даралап оқыту үрдісі жүзеге асырылады;

- компьютер бағдарламалық информатиканы оқыту үрдісінің тұтастығын бұзбастан, оны білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастыруға жол ашады, керекті ақпаратты іздеуге байланысты тапсырмалар алады;

- компьютер — білім алушылар білімін бақылауды ұйымдастырудың теңдесіз құралы және жаңа ақпараттық технологияларды білім алушыларға сабақ барысында қолданудың мысалы бола алады;

- компьютер жұмысының қалыптылығы білім алушылардың оқу үрдісін, тереңірек түсінуге жағдай жасап, олардың логикасы мен ақыл-ойының деңгейін көтереді;

- компьютердің күрделі бейнелерді сомдау мүмкіндігі жоғары деңгейдегі көрнекілік ретінде материалды оқып үйренуді барынша жақсартады;

- компьютер оқу үрдісіне танымдық құралдар енгізеді ².

Қазіргі ғылым мен техниканың даму қарқыны оқу-ағарту саласының оқыту үрдісінде жаңа технологиялық әдістер мен қондырғыларды кең көлемде қолданылуы қажет етуде. Электрондық байланыс жүйелері арқылы ақпарат алмасудың өркениетті елдердің іс-тәжірибелерінде айқын сезілуде. Қазір білім беру жүйесі мен білімді тексеру мақсатында ақпараттық технологияларды енгізу басты мәселеге айналууда. Ақпараттық технологиялардың тиімділігі:

- қашықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;

- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;

- іс-әрекет, қимылды қажет пәндер мен тапсырмаларды үйренуде мүмкіндік мол.

Жаңа ақпараттық технологиясына дайындау мынадай екі негізгі модуль бойынша құрастырылған: «Педагогтың ақпараттық құзырлығы» және «Оқытудағы ақпараттық технологиялар». Ақпараттық мәдениетті дамыту қазіргі педагогтың ақпараттық құзырлығына қойылатын талаптарына сай анықталады: қазіргі білім беру жүйесіндегі ақпараттық кеңістіктуралы біртұтас түсінікті қалыптастыру (бүкіләлемдік ақпараттық ресурстарға бағдарлау, ақпараттарды іздеу

алгоритмі мен ақпараттарды аналитикалық-синтетикалық тұрғыдан өңдеу әдістерін меңгерту). Ақпараттық (дербес жағдайда, компьютерлік сауаттылық: оқу-әдістемелік, озық тәжірибелерді зерттеу, ғылыми-зерттеу нәтижелерін түрлендіру мен технологияларды қолдану әдістерін меңгерту; қолданбалы бадарламалық құралдарды меңгерту; жаңа бағдарламалық құралдарды меңгерту. Өз қызметтерін жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктерін пайдалану: жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктері туралы білім; коммуникациялық қызметтерді пайдалану дағдысы; білім беру процесінің ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық бағдарламалық құралдарды қолдану және оларды өз қызметтерімізге сәйкес бейімдеп пайдалану.

Технология — оқыту үрдісіне жаңашыл әдіс-тәсілдерді жинақтау, қолдану, жетістігін сараптау. Ал ақпараттық технологиядан іздену дегеніміз — осы мәселелердің шешімін іздену деген сөз. Еліміздің ертеңінің кепілі, болашақ тірегі — ЖОО білім деңгейін көтеру және онда ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқу-тәрбие үрдісін тиісті деңгейге көтеру, ұстаздардың, басшылардың педагогикалық ұжымның жүйелі басшылыққа алған бағыты деп есептеймін. Болашақтың нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын күдірет күші тек білімге ғана тән. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, өркениетті дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына тікелей байланысты. А.Байтұрсынұлы өзінің «Мектеп керектері» еңбегінде былай деп жазды: «...мұғалім қандай болса, мектеп һәм сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, білген білімін басқаға үйрете білетін болса, ол мектептен балалар көбірек біліп алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі, мектепке керегі — білімді педагогика, методикадан хабардар, оқыта білетін мұғалім» демекші қазіргі таңда жан-жақты хабардар педагог қалыптасу қажет.

Осы мақаламды қорыта келе, төмендегідей тұжырымға келдім: біздің білім берудегі мақсатымыз — курсанттарды зерделі де өнегелі адам болып өсуге тәрбиелеу. Біліммен қатар, оларға адамгершілік негіздері мен өнегелі өмір қағидаларын бағалап, өздері таңдауына жол беру керек. Осы мәселені жігерлі және нәтижелі шеше алатын балалар өз ойларын, өз пікірлерін, өзінің сезімдерін дәл айтып бере алуға тез үйренеді. Осы арқылы олар басқалардың көңіл-күйін бөлісе алады, өзін-өзі танып біле алады. Сонымен қатар, өзіне сенімді, өз сезімдерін шын айталатын, дұрыс пікірлер айталатын білім алушы қалыптасады³.

---

¹ Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына жолдауы.

² *Беркінбаев К.М. Информатика.* Оқулық — Алматы, 2005.

³ *Байжұманов М.Қ., Жансарбаева Л.Қ.* Информатика.: Оқу құралы, Астана-2004.

ТҮЙІН

Бұл мақалада Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Жолдауын басшылыққа ала отырып, білім сапасын жақсартатын заманауи ақпараттық технологиялар туралы жазылған.

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлены инновационные технологии, применяемые сотрудниками правоохранительных органов, о чем также говорится и в послании Президента Республики Казахстан.

ANNOTATION

This article describes the innovative technologies used by law enforcement officers, which are reflected in the message of the President of the Republic of Kazakhstan.

А.С. Галиуллина — Қазақстан Республикасы ИМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының күндізгі оқу факультетінің аға оқытушы-әдіскері, полиция майоры.

Ж.Ж. Ақсақова — Қазақстан Республикасы ИМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының күндізгі оқу факультетінің оқытушы-әдіскері, полиция капитаны

ӘОЖ 378:796

КРЕДИТТІК ЖҮЙЕ НЕГІЗІНДЕ БІЛІМ БЕРЕ ОТЫРЫП, КӘСІБИ МА- МАНДАРДЫ САПАЛЫ ДАЙЫНДАУ ЕРЕКШЕЛІГІ

ОСОБЕННОСТИ КАЧЕСТВЕННОЙ ПОДГОТОВКИ ПРОФЕССИО- НАЛЬНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ НА ОСНОВЕ КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ

FEATURES OF HIGH-QUALITY TRAINING OF PROFESSIONAL SPE- CIALISTS ON THE BASIS OF THE CREDIT SYSTEM OF TRAINING

Түйінді сөздер: әлеуметтік, рухани, ғылыми, жоғары, ұлттың, шығармашылық, кешенді, бейімділік, жүйесі, кредиттік, технологияны.

Ключевые слова: социальной, духовный, научные, высшее, национальность, творческий, комплексная, склонность, системы, кредитной.

Keywords: social, spiritual, scientific, higher, nationality, creative, complex, inclination, assets, credit.

Жоғары оқу орындарындағы білім сапасының деңгейі бірнеше факторларға байланысты. Ол бірінші кезекте білім беру орындарының педагогикалық қызметінің сапасына, ғылыми дәрежесінің сапалық құрамына, оқу-материалдық базаға, ғылыми-әдістемелік, техникалық құралдармен қамтамасыз етілуіне байланысты. Білім беру сапасының негізгі факторларының бірі жоғары оқу орнындағы ғылыми қызметтер.

Қазіргі уақытта болашақ білімді мамандарды дайындау кезінде білім беруге ғана емес, сонымен қатар, тәжірибелік білік пен дағдыларды қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінеді¹.

Жоғары білім тек мәдениетпен байланысты пәндер шеңберімен және арнайы кәсіптік даярлықпен қамтылмауы тиіс, яғни кәсіптік білім берудің қызметтік құрамдас бөлігі тек белгілі бір мамандықпен шектелмеуі тиіс.

С.И. Архангельскийдің пікірінше, жоғары мектептегі оқу үрдісі — бұл білім алушылардың шығармашылық дербестігін дамыту арқылы жоғары білікті жан-жақты мамандарды қалыптастыру. Білім алушылардың шығармашылық дербестігін дамыту үшін, оқыту үрдісінің өзіндік ерекшеліктерін және оның негізгі компоненттерін анықтау қажет: мақсаттары, міндеттері, қағидалары, мазмұны, түрлері, әдістері².

Сондықтан қазіргі қоғамның кез келген жаһандық мәселелері адам мен қоғамның байланысын нығайта түседі. Сол себептен бұл мәселені білім беру саласына түбегейлі өзгерістер енгізбестен бұрын шешу мүмкін емес. Мұндай мүмкіндік, ұлттың негізгі құндылықтары мен ерекшеліктерін сақтай отырып, білім берудің түрлі жүйелерін интеграциялау үрдісінде орын алады.

Қазіргі заманғы оқыту жүйесінің негізгі мақсаты — білім беруде өз бетімен ізденуге, шығармашылық әдістерге үйрету. Ол үшін іздене отырып, ақпараттармен қарулану, сондай-ақ жинақталған теорияны тәжірибеде қолдану қабілетін жетілдіру. Бірақ, оқу үрдісі келесі дидактикалық қағидаларға сәйкес негізделуі тиіс:

- уақытты тиімді пайдалану, ғылыммен және өмір ағымымен байланыстыру, білім алушының өзіне негізгі жүктемені арттыра отырып;
- дидактикалық мүмкіндіктерді игеруге қабілетті компьютерлік технологияларды пайдалану;
- орындалған өзіндік жұмыстарды бақылай отырып, тест жүйесі арқылы бақылауды күшейту;
- білім берудің жоғары ғылыми деңгейіне қол жеткізу үшін әдістемелік көмек көрсету;
- білім алушылардың шығармашылық белсенділігін, жеке қабілеттерін, олардың мүмкіндіктеріне сенуін, терең білім алуға қызығушылығын оятуға күш салу.

Халықаралық оқыту моделіне сәйкес, жоғары білім беру жүйесінде жүргізілетін реформалар бір бағытты оқытудың дәстүрлі жүйесінен көп бағытта оқыту жүйесіне көшуді жетілдіру.

Бір бағыттағы оқыту жүйесі — бұл белгілі бір уақыт көлемінен шықпай, белгілі бір бағдарлама шеңберінде оқыту жүйесі³.

Жоғарыда көрсетілген талаптарға жауап беретін әлемдік білім беру тәжірибесінде демократияландыру, жаңғырту, білім беру сапасын арттыру, оқытудың кең таралған тиімді жүйесі, ол оқытудың кредиттік жүйесі негізінде білім беруді ақпараттандыру сияқты қоғамдық жетілдіруді жүзеге асыру.

Қазіргі уақытта еліміздің жоғары оқу орындары «жоғары оқу орнының еуропалық аймағы туралы» Болон декларациясы және «Еуропалық аймақтың жоғары оқу орнына жататын біліктілікті тану туралы» Лиссабон конвенциясы (11.04.1997 ж.) негізінен кредиттік оқыту жүйесіне көшті⁴. Ал Еуропа елдері 1988 жылдан бастап кредиттік оқыту жүйесімен оқытып келеді. Тұтастай алғанда оқытудың жаңа жүйесі, жоғары оқу орындарының білім беру саласын және өкілеттіктерін кеңейту мақсатын көздейді. Білім алушыларды жоғары оқу орындарында кредиттік оқыту технологиясын пайдалана отырып оқыту, сапалы кәсіби мамандарды даярлауға үлкен үлес қосады. Сондықтан бұл технологияны енгізу және одан әрі дамыту мемлекеттің білім беру саясатының негізгі бағыттарының бірі болып табылады.

Кредиттік оқыту жүйесін Америка Құрама Штаттары XX ғасырдың ортасында енгізе бастады. 1969 жылы Гарвард университетінің Элиоты Чарлз осы жүйені алғаш рет енгізді. Бұл жүйе білім сапасын жетілдіру мақсатында мектептен бастап жоғары оқу орындарына дейін Америкада қолданыла бастады. Америка халқына дербестік, еріктілік және білімге қатаң талаптар тән екені белгілі. Осы ұстанымдардың барлығы кредиттік оқыту жүйесі бойынша білім алушы білім алушыға оқу үрдісінің тәртібін дербес жоспарлауға, еңбек қызметінде оның мүдделерін қамтамасыз ететін білім беру бағдарламасын таңдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, білім алушылардың өз бетінше жұмыспен білім деңгейін арттыруға, білім траекториясын өз бетінше таңдауға, жүйелендіруге және кезеңдерге бөлуге ықпалын тигізеді.

Халықаралық білім беру кеңістігінде жоғары білім бойынша кредиттік оқытудың 4 жүйесі бар. Бұл: Еуропалық жүйе-ESTS, американдық жүйе-USCS, Британдық жүйе-CATS, Азия елдеріндегі және Тынық мұхит жағалауындағы жүйе-USTS. Қазақстанның білім беру жүйесі негізінен еуропалық кредиттік жүйесіне кіреді. Осы жүйе бойынша Еуропаның ірі елдері — Ұлыбритания, Франция, Германия, Италия және т. б. мемлекеттердегі білім.

Қазақстан Республикасының ІІМ жоғары оқу орындарында кредиттік оқыту жүйесінің басты артықшылығы — әлемдегі үздік технологиялық тәжірибелерді пайдалана отырып, кәсіби мамандарды сапалы даярлау. Бұл жүйені енгізу курсанттарды өз бетінше іздену, белгілі әдістер мен тәсілдерді пайдаланумен қатар сапалы білім алу үшін жағдай жасауды көздейді.

Кредиттік сөздің мағынасы — сенім, яғни курсантқа деген сенім. Бұл оның білімін арттыруға, өз бетімен ізденуге, әрбір өткен тақырыпты шығармашылықпен меңгеруге, алған теориялық білімін тәжірибелік қызметінде молынан пайдалануға ықпал етеді. Курсантқа тақырыпты жан-жақты талдаумен қатар, тақырып бойынша терең білім алу үшін бағдар беріледі.

Оқу орындарында кредиттік жүйеге көшуге байланысты соңғы уақытта оқу-материалдық базаның және әлеуметтік ішкі құрылымдардың дамуына әсер етті. Жоғары оқу орындарында оқу үрдісіне пайдаланатын компьютерлік желілерді құру мақсатында ақпараттық техниканы қолдану белсенді жүзеге асырылуда.

Оқытудың кредиттік жүйесін енгізу тәжірибесі академиялық таңдау еркіндігі оқытудың кредиттік жүйесінің негізгі артықшылықтарының бірі болып табылады: білім алушылар оқытушыларды таңдау арқылы өзінің білім беру траекториясын қалыптастыруға мүмкіндігі бар. Осыған байланысты таңдалған оқу траекторияларының нәтижелері жеке оқу жоспарларында көрсетіледі.

Курсанттың жеке іздене отырып атқарған өзіндік жұмысының тағы бір маңызды жағы білімнің түрлі салаларынан алынған ақпаратты пайдалана отырып, болашақ мамандардың дербес шешіміне бағытталған.

ОСӨЖ (курсанттың оқытушымен өзіндік жұмысы) оқылатын оқу пәнінің күрделілік дәрежесіне, аудиториялық сағат көлеміне, курсанттардың дайындық деңгейіне байланысты анықталады. Курсанттар үшін осы тапсырманы орындау кезінде туындайтын мәселелерді шешу, ағымдағы рейтингтік бағаны арттыру мақсатында ОСӨЖ өткізу өте маңызды.

Кредиттік оқыту жүйесі өзінің әдістемелік тәсілдеріне ие. Әрбір оқу пәнінің жұмыс көлеміне және мамандықтың кәсібилігі тұрғысынан меңгерудің маңыздылығына байланысты кредиттік «балл» (бағалау) анықталады. Осыған байланысты барлық пәндерді жақсы меңгерген курсант өзінің алған біліміне байланысты кредит санын жинақтайды.

Білім беру жиынтықтарының жалпы санына сәйкес бакалавр дәрежесін алады. Сонымен қатар, кредиттік оқыту технологиясы бойынша аудиториялық жұмыс көлемінің қысқаруы курсанттардың кәсіби білім берудің жаңа сапасын алуына, дербес жұмысты белсенді жетілдіруге, кредиттік оқытуға сәйкес оқу материалдарын жаңартуға ықпал етеді.

Оқытушының оқытатын пәндері бойынша оқу-әдістемелік кешен құрылымында: дәріс жоспары, конспект, өзін-өзі бақылау сұрақтары, семинар сұрақтары, глоссарийлер, ОСӨЖ және СОӨЖ-де берілген тапсырмалар мен тақырыптар, әдебиет, тапсырмаларды орындау және өткізу уақыты көрсетіледі.

Кешен арқылы курсант өз бетінше оқуға, өзін-өзі ұйымдастыруға, өзін-өзі бақылауға және бағалауға ұмтылады. Бұл оларға өз іс-әрекетінде сезінуге, өз білім деңгейін анықтауға, өз қабілеттерін өз бетінше талдауға мүмкіндік береді.

Осылайша, жоғарыда аталған оқыту технологияларын ескере отырып, бізге дейін зерттелген еңбектерді талдау негізінде, егер қандай да бір технология жаңа технологияларды дұрыс ұйымдастыруға және іске асыруға мүмкіндік берсе, оқу үдерісі нәтижелі болады деген қорытындыға келдік.

---

¹ Білім және ғылым. Энциклопедиялық сөздік. // Бас ред. Ж.Қ.Түймебаев. — Астана, 2009. 400 б.

² *Архангельский С.И.* Учебный процесс в высшей школе его закономерности, основы и методы. — М, 1994. 384 с.

³ *Мустоянова А.С., Қапанова А.Т.* Студенттердің танымдық іс-әрекетін қалыптастыру. Оқу құралы. — Ақтөбе, 2007. 193 б.

⁴ Қазақстан Республикасының «Европа аймағындағы жоғары білімге қатысты біліктілікті тану туралы» Конвенцияны ратификациялау туралы Заңы. № 202-І. 1997 ж.

ТҮЙІН

Мақалада еліміздің оқу орындарында жаңа жүйені енгізу, курсанттың өз бетінше ізденудің ролін күшейтіп, тұлғаның дербестік қабілетін жетілдіруге басымдық беру қажеттігі көрсетілген.

АННОТАЦИЯ

В статье отражена необходимость внедрения новой системы в учебных заведениях страны, усиления роли курсантов в самостоятельном поиске, приоритета в совершенствовании самостоятельности личности.

ANNOTATION

The article reflects the need to introduce a new system in educational institutions of the country, strengthening the role of cadets in independent search, priority in improving the independence of the individual.

Дүйсембаева Д.А. — преподаватель кафедры военной и физической подготовки Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М. Букенбаева, капитан полиции

УДК 87

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА КАК ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ КУРСАНТА

ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ КУРСАНТТЫҢ ЖЕКЕ ТҮЛҒАСЫН ҚАЛЫПТА- СТЫРУ ПРОЦЕСІ РЕТІНДЕ

PHYSICAL CULTURE AS A PROCESS OF FORMATION THE IDENTITY OF THE STUDENT

Ключевые слова: физическая культура, спорт, сила, сознание, развитие, поколение, духовное богатство, воспитание.

Түйінді сөздер: дене шынықтыру, спорт, күш, сана, даму, ұрпақ, рухани байлық, тәрбие.

Keywords: physical culture, sport, power, consciousness, development, generation, spiritual wealth, education.

Смена эпох, переживаемая в нашей стране и в мире, прежде всего, затрагивает цели, смысл и содержание физического воспитания курсантов, характеристики личностного развития человека. Это предполагает переориентацию учебного заведения с упором на роль этого предмета не только в их профессиональной деятельности, но и общей гуманитарной подготовке, культурном и гуманистическом потенциале человека.

В любых видах деятельности профессиональный рост специалиста включает в себя в качестве основополагающего компонента физическую культуру. Физиче-

ская культура является жизненной потребностью, так как это совокупность физических и духовных сил, которыми располагает организм человека.

Поэтому учитывая вышеизложенное, можно сказать, что главной целью физического воспитания курсанта является формирование физической культуры личности, под которой понимается активное воздействие не только на физические способности человека, но и, прежде всего, на чувства и сознание, психику и интеллект. Все это обеспечивает формирование устойчивых социально-психологических проявлений положительной мотивации, ценностных ориентаций, интересов и потребностей в сфере физической активности, физической культуры.

Важную роль в формировании личной физической культуры курсантов играет освоение им определенной суммы знаний для практической деятельности. Но в объеме знаний курсанта менее всего обеспечен их комплекс, который призван обеспечивать обретение культуры личности, ценностно-мотивирующее основание, с помощью которого человек решает смысл жизненных вопросов. Существует существенное расхождение между профессионально-функциональным знанием и знанием повседневной жизни человека, где приобретает личный опыт. Для курсантов и молодых сотрудников наступает такой период жизни, когда необходимо использовать запас знаний в области физической культуры.

Однако большинство курсантов их не имеет, а потому они не умеют грамотно и целенаправленно организовывать самостоятельную деятельность в области физической культуры. Более того, знания оказываются мертвым грузом в том случае, если они не подкрепляют их интеллектуальным воспитанием.

Основные положения концепции воспитания в изменяющихся условиях, чтобы человек развился как личность, индивидууму нужно выстроить собственный мир ценностей, войти в мир знаний, овладеть творческими способами решения научных и жизненных проблем. Педагогический эффект таких занятий будет заключаться не только в приобретении занимающимися новых знаний в области физической культуры, двигательных умений и навыков, развития положительного мотивационного отношения к физической культуре, но и выражаться в повороте их к саморазвитию, самовоспитанию, к формированию широкого круга потребностей, а в конечном счете и в приобретении культуры¹.

В рамках такого подхода в содержании физического воспитания выделяется три основных компонента: социально-психологический, интеллектуальный и двигательный (физический).

Современная профессиональная деятельность требует от курсантов вузов МВД РК, как и от остальных специалистов, занимающихся физической культурой и спортом, не только специальной психофизической подготовленности, но и глубоких теоретических знаний, поэтому на практике модель выпускника данного вуза должна включать: достаточную профессиональную работоспособность, наличие необходимых резервных физических и функциональных возможностей организма для своевременной адаптации к быстро меняющимся условиям оперативно-служебной деятельности и внешней среды, объема и интенсивности труда; способности к полному восстановлению в заданном лимите времени и присут-

ствии мотивации в достижении цели, базирующихся на физических, психических и духовных возможностях человека².

Профессиональная готовность сотрудников органов внутренних дел обеспечивается многими факторами, значительное место среди которых занимает физическая подготовка. Она представлена в образовательных учреждениях МВД РК, как самостоятельная учебная дисциплина и является обязательным разделом гуманитарного компонента образования. Данная дисциплина направлена на формирование духовных и физических сил курсантов, формирует у них такие общечеловеческие ценности, как здоровье, физическое и психическое благополучие, физическое совершенство. Вместе с тем физическая подготовка является разделом служебно-боевой подготовки и призвана формировать физическую и психическую готовность курсантов к эффективным действиям в экстремальных ситуациях, связанных с применением мер насильственного воздействия.

Физическая подготовка является сложным психолого-педагогическим процессом, которая формирует физическую культуру личности курсанта. Она включает в себя способы и формы деятельности, направленные на укрепление здоровья, совершенствования психофизических способностей организма, овладение специальными знаниями, прикладными навыками, повышение интеллектуальной и физической работоспособности слушателя, то есть формирование системы взглядов, убеждений, жизненных установок, реализующих потенциальные природные возможности человека.

Физическая подготовка, имея по своей сути прикладную направленность, представляет собой значительную и жизненно необходимую часть общей физической культуры личности сотрудника ОВД. Прикладная направленность физической подготовки выражена в перечне необходимых упражнений, предназначенных для изучения, а также в дифференцированном подходе к требованиям по уровню развития физических качеств и двигательных навыков курсантов.

Конечной целью физического воспитания курсантов является формирование физической культуры личности и способности направленного использования разнообразных средств физического воспитания для сохранения и укрепления здоровья.

Двигательная активность курсантов высшего образовательного учреждения МВД Республики Казахстан в форме процесса профессионально-прикладной физической подготовки является неотъемлемым компонентом их профессионального обучения.

Однако данный процесс в рамках регламентированных учебных занятий не в полной мере обеспечивает достаточный уровень физической подготовленности курсантов. Приходится констатировать, что только умение заниматься самостоятельно может решить проблему оптимизации их физического состояния. Возникает вопрос, как сделать так, чтобы повседневные самостоятельные занятия физическими упражнениями стали необходимостью и потребностью для данного контингента. Единственным выходом из сложившейся ситуации нам видится формирование у курсантов мотивации к самостоятельным занятиям физическими

упражнениями, т.е. формирование потребности и умения заниматься самостоятельно.

Переориентация потребностно-мотивационной сферы на самостоятельные занятия курсантов в процессе обучения и последующее возрастание периодичности занятий возможны только в случае повышения их образованности в области физической культуры. Это недвусмысленно означает, что существует необходимость в расширении и углублении методических знаний и умений. При этом необходимо учитывать, что обладание только вербальными знаниями и умениями автоматически не создает установку на повседневную оздоровительную активность и активность в области физической культуры. Для этого необходимо поочередно решить ряд задач.

Первое — формировать в первую очередь все те же вербальные знания, когда должны усваиваться конкретные факты, суждения и умозаключения из сферы физической культуры. Но эти знания, как правило, абстрактны, и не связаны с конкретной практической деятельностью и вследствие их неприменения в процессе собственных занятий физическими упражнениями они быстро исчезают.

Второе — осознание жизненной важности того, относительно чего получены эти знания, то есть превращение внешних идей в фактор мотивации поведения.

Третье — только когда происходит трансформация убеждений в достояние личности как потребности на основе знаний и собственного практического опыта, лишь тогда можно говорить о решении задачи по формированию потребности в чем-либо (в частности, потребности к самостоятельным занятиям физическими упражнениями)³.

Исходя из вышесказанного, можно определить условия формирования физической культуры личности курсантов вузов МВД РК.

Одним из первых таких условий следует считать единство теоретического и практического компонентов физического воспитания, включая проблемы формирования знаний в сфере самостоятельных занятий.

Очень важно, на наш взгляд, акцентировать внимание занимающихся самостоятельно физической культурой на реальной пользе и прогрессе в собственном физическом состоянии. С учетом избранной направленности педагогического процесса должны соответственно подбираться средства. Больше внимание должно уделяться тем из них, которые можно было бы использовать в последующие возрастные периоды, то есть вне регламентированных занятий.

---

¹ **Виленский М.Я., Горшков А.Г.** Физическая культура и здоровый образ жизни студента: Учеб. пос. для вузов. — Гардарики, 2007.

² **Железняк Ю.Д., Петров П.К.** Основы научно-методической деятельности в физической культуре и спорте: Учеб. пос. — М.: Академия, 2008.

³ **Бальсевич В.К.** Научное обоснование инновационных преобразований в сфере физической культуры и спорта. // Теория и практика физической культуры. — 2001. — № 1. — С. 10-16.

АННОТАЦИЯ

Статья содержит теоретические материалы по проблеме физической культуры и процесса формирования личности курсанта.

ТҮЙІН

Мақалада дене шынықтыру мәселесі және курсант тұлғасын қалыптастыру процесі бойынша теориялық материалдар қамтылған.

ANNOTATION

The article contains theoretical materials on the problem of physical culture and the process of formation of the student's personality.

А.Ж. Жарасхан — Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының күндізгі оқу факультетінің аға оқытушы әдіскері, полиция капитаны;

М.С. Салауатов — Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының әкімшілік құқық және ІІО-ның әкімшілік қызметі кафедрасының оқытушысы, полиция майоры

ӘОЖ 378

ЖОҒАРЫ МЕКТЕП ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ

МЕТОДЫ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ПЕДАГОГИКЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

METHODS OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE PEDAGOGY OF HIGHER SCHOOL

Түйінді сөздер: педагогика, әдістеме, әдіснама, білім беру, модельдеу теориясы, ғылым, жоғары білім, кәсіби білім.

Ключевые слова: педагогика, методика, обучение, теория моделирование, наука, высшее образование, профессиональное образование, методология.

Keywords: pedagogy, methodology, training, theory modeling, science, higher education, vocational education, methodology.

Жоғары мектеп педагогикасы ғылымы жалпы мектеп педагогикасының негізінде пайда болды. Ол келесідей ғылымдармен тығыз байланыста болады: жалпы дидактика, тәрбиелеу теориясы, педагогика мен жоғары білім тарихы, оқу және оқытушы еңбегін ғылыми ұйымдастыру, педагогикалық психология, жалпы психология, физиологиялық психология, кибернетикалық педагогика. Жоғары мектеп педагогикасы өзінің зерттеу әдістерін жетілдіре және нақтылай отырып, бірқатар математикалық ғылымдармен (ең алдымен математикалық статисти-камен, ықтималдық теориясымен және математикалық логикамен), модельдеу теориясымен, психологиямен және нейрокибернетикамен, әлеуметтік ғылым-

дармен, әлеуметтік психологиямен, әлеуметтану және социометриямен байланыс орнатады.

Педагогикалық ғылымдар жүйесіндегі жоғары мектеп педагогикасы дәстүрлі түрде педагогикалық ғылымдар жүйесінде бірнеше дербес салаға бөлінеді:

1. педагогикалық идеялар мен білім беру жүйесін зерттейтін педагогика тарихы;

2. әртүрлі елдердің білім беру жүйесін олардың мәніне терең ену мақсатында сараптама жүргізетін салыстырмалы педагогика;

3. дидактика, яғни теория және білім беру;

4. тәрбие ықпалының формалары мен әдістерін әзірлейтін тәрбие теориясы;

5. мектеп жүргізу немесе білім беруді басқару, оның шегінде мектеп ұйымының нысандарын, сондай-ақ оқу орындарында білім беруді ұйымдас-тырудың барлық түрлері мен дәрежелерін қарастырады;

6. физикалық және ақыл-ой кемістігі бар адамдардың түрлері мен әдістерін зерттейтін дефектология (сурдопедагогика, тифлопедагогика, олигофрено–педа-гогика, логопедия);

7. белгілі бір салада жұмыс істейтін адамдардың құралдарын зерттейтін кәсіби педагогика (емдеу, театр, әскери, түзеу-еңбек педагогикасы және т. б.);

8. педагогика (мектепке дейінгі, мектеп, жоғары мектеп педагогикасы, ересектер педагогикасы, немесе андрогогика).

Расымен, жоғары білім арнайы, яғни белгілі бір мамандық мамандарын дайындайды. Жоғары және кәсіби білім беретін оқу орындары тарапынан білім алушыларға сапалы білім берумен қатар, педагогикалық бағыт-бағдар берілуі тиіс. Жоғары мектеп педагогикасы барлық пәндерді оқыту үшін негіз болып табылады. Жоғары оқу орнының барлық кафедралары сабақ беру әдістемесімен айналысатынын атап өту керек: олар пәннің мазмұнын анықтайды, курстық және дипломдық жұмыстарға арналған тапсырмалар әзірлейді, лекциялар талқылайды, студенттердің білімін тексеру құралдарын және оқу құралдарын, оқулықтарды құрастыра отырып, олардың бағалау өлшемдерін белгілейді. Кафедралардың әдістемелік жұмысының жоғары мектеп педагогикасының дидактикалық принциптерін ескере отырып, жалпы теорияға және тәрбиеге әрдайым сүйенуі тиіс.

Әдіснама (латын тілінен аударылғанды *methodos*-әдіс, *logos*-оқу) — бұл танымның ғылыми әдісі туралы ілім, сондай-ақ белгілі бір ғылымда қолданылатын зерттеудің негізгі тәсілдері. Мұндай әдіс — зерттеу тәсілі, тану. Әдісті қолданудың мәні, онда мазмұндалған білімді, зерттеушінің танылатын объектімен іс-әрекетін анықтайды, оған жақындау тәсілдерін, білімді алуды, оны білдіру және құрастыру тәсілін, сипаттау және зерделеу үшін материал ретінде ұйымдастырыдуын көрсетеді. Методология оқу ретінде ғылыми танымды нақты әлемнің қасиеттері мен байланыстары арқылы ақыл-ой қызметінің әдістері мен тәсілдерін қамтамасыз етеді.

Зерттеу әдістері зерттеушінің бастапқы концепциясымен, оның зерттелушінің мәні мен құрылымы туралы, жалпы әдіснамалық бағдар туралы, нақты зерттеудің мақсаттары мен міндеттері туралы түсініктерімен анықталады.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулерді жүргізу негізгі терминдердің сөз мағынасын және олардың өзара байланысын білуді талап етеді. Мұндай терминдерге зерттеу әдістемесі мен әдістемесі жатады.

Әдістеме — материалды және нақты рәсім негізінде зерттеу субъектісі мен объектісінің өзара іс-қимылын ұйымдастырудың әзірленген тәсілі ретінде әдісті нақты іске асыру.

Зерттеу әдісі — зерттелетін объектінің, құбылыстың және үрдістің мәні туралы жалпы теориялық ұғымдардан туындайтын зерттеу жолы.

Зерттеу әдіснамасы — теориялық қызметті ұйымдастыру және құру қағидалары мен тәсілдерінің жүйесі, сондай-ақ осы жүйе туралы ілім.

Педагогикалық зерттеу бірқатар кезеңдерден өтеді. Төрт негізгі кезеңдерін сипаттайық:

1. Мәселенің жағдайын зерттеу, зерттеу бағдарламасын әзірлеу, болжамдарды тұжырымдау, зерттеу әдістерін таңдау:

а) осы кезеңде басқа және зерттеушінің өзі орындаған таңдалған тақырып бойынша бұрын жүргізілген зерттеулердің нәтижелері анықталып, талданады. Қайшылықтар, шешілмеген мәселелер анықталады, зерттеу тақырыбының өзектілігі негізделеді;

б) зерттеудің объектісі, пәні мен мақсаты анықталады; гипотезалар тұжырымдалады (зерттеуде растама алуға тиіс жорамалдар); гипотезадан туындайтын міндеттер қойылады; зерттеудің стратегиялық (қағидаттық) жоспары жасалады (әр кезеңдегі кезеңдер мен міндеттер айқындалады); зерттеу әдістерінің жүйесі таңдалады (теориялық, эмпирикалық және статистикалық); бастапқы деректерді жинау мен талдаудың негізгі процедураларының нобайлары жасалады.

2. Нақты деректерді жинау. Таңдап алынған әдістер мен әдістемелердің көмегімен оның мәні мен ерекшелігін дұрыс түсіну үшін тақырыпқа белгіленген педагогикалық құбылыс зерттеледі.

3. Деректерді сапалы және сандық өңдеу.

Сапалы өңдеу: а) үрдістің немесе жеке білім алушының, топтың нақты ерекшеліктері туралы айтуға болатын көрсеткіштерді алуды;

б) сандық өңдеуден кейінгі алдын ала көрсеткіштерді алуды болжайды.

Сандық өңдеу математикалық статистика әдістерін қамтиды: альтернативті, корреляциялық, дисперсиялық, факторлық, таксономиялық талдау және т. б.

4. Деректерді түсіндіру, тұжырымдарды, практикалық ұсыныстарды қалыптастыру, болашақта құбылыстың даму болжамын әзірлеу.

Барлық зерттеу мәселесін қоюдан бастап болжамды нәтижелерге бағынады. Зерттеуші зерттеуде белгіленген барлық міндеттерді шешкеннен кейін педагогикалық құбылыстың белгілі бір қасиеттерінің, ерекшеліктерінің, жақтарының болуын көрсетеді. Жалпылама қорытындылар, оның пайда болу және қызмет ету заңдылықтарына қатысты қорытындылар жасалады. Басқа педагогтар мен зерт-

теушілердің алған нәтижелерін пайдалануы бойынша ғылыми-негізделген ұсыныстар беріледі.

Педагогикалық зерттеулердегі гипотезаны тексеру және фактілерді жинақтау әдістері:

- 1) әдеби дерек көздерін зерттеу;
- 2) бақылау;
- 3) қызмет нәтижелерін талдау;
- 4) биографиялық әдіс;
- 5) фотосуреттер, кино, теле және дыбыс жазу;
- 6) құжаттарды зерттеу;
- 7) сауалнама жүргізу;
- 8) тестілеу әдісі;
- 9) тәуелсіз сипаттамаларды жалпылау.

Педагогикалық зерттеу әдістері зерттеудің соңғы мақсаты — заңдылықтарды анықтау (орнату). Оны құбылыстар арасында тұрақты және қажетті байланыс ретінде алуға болады. Іздестіруді жүргізу үшін түрлі әдістер қолданылады. Педагогикадағы зерттеу әдістері деп эмпирикалық және теориялық таным мен құбылыстар мен шындықты зерттеу әдістері, процедуралары мен операциялары түсініледі. Басқаша айтқанда, бұл ғылыми-зерттеу есептерін шешу тәсілдері немесе объективті шындықты тану тәсілдері. Зерттеу әдістері зерттеушінің бастапқы тұжырымдамасымен, оның зерттелетін зерттеудің мәні мен құрылымы, жалпы әдіснамалық бағдар, мақсаттары мен міндеттері туралы түсінігімен анықталады.

Педагогикалық зерттеудің әрбір кезеңінде әдістерді таңдау үшін әрбір әдістің жалпы және нақты мүмкіндіктерін, оның зерттеу процедуралары жүйесіндегі орнын білу қажет. Зерттеу әдістері екі топқа бөлінеді: негізгі (бақылау және эксперимент) және қосалқы (зерттеу материалдарын жинау және алынған деректерді өңдеу).

Бақылау-педагогикалық құбылыстар — әртүрлі жағдайларда олардың ағымына араласпай-ақ зерттейтін ең көп таралған әдіс. Тірі фактілерді тіркеумен шектеледі, кездейсоқ сипатқа ие. Ғылыми ұйымдастырылған гипотезаны, мақсатын, жоспарын, нәтижелерді тіркеуді және өңдеуді көздейді.

Зертханалық әдіс арнайы ұйымдастырылған жағдайларда және нұсқаулық бойынша өтеді.

Жалпыланған тәуелсіз сипаттамалар әдісі әртүрлі адамдардан алынған құбылыстар туралы пікірлерді анықтауды және талдауды көздейді. Бұл сарапшылар болуы мүмкін.

Сауалнама-әдіс зерттеушінің нақты сұрақтарына сыналушылардың жауаптарын болжайды. Ол жазбаша (сауалнама, сұрақтар баспа нұсқасында ұсынылған кезде: сауалнама парақтары, сауалнамалар) және сыналушымен жеке байланыс орнатылған кезде ауызша болады.

Тестілеу-сыналушылар белгілі бір әрекеттерді орындайтын, зерттеушінің тапсырмаларын (табыстылық тесттері, даму тесттері және т.б.) орындайтын әдіс.

Құжаттарды және қызмет өнімдерін талдау-білім, білік, дағдылар, қабілеттер және т. б. іске асырылған еңбек пәндері бойынша педагогикалық құбылыстарды тікелей зерттеу әдісі.

Математикалық статистика әдістері педагогикалық зерттеу нәтижелерін өңдеу үшін қолданылады.

Модельдеу әдісі процесс пен құбылыстың ықтимал ағуын зерттеу, есептерді шешу және т.б. үшін нақты объектіні ауыстыру, әдетте қазіргі заманғы компьютерлік техника қолданылады. Кез келген әдіс пайдалану шектеулері, артықшылықтары мен кемшіліктері бар. Бұл туралы ұсынылған әдебиеттен оқуға болады.

Эксперименталды жұмыс бойынша педагогикадағы қорытындылар жалпылама орташаланған түрде тұжырымдалады. Шеткі ауытқулар қиылысады, тыныш жаппай үрдіс олардың орнын алады. Зерттеудің соңғы мақсаты қандай да бір құбылыстың, процестің өту заңдылықтарын анықтау (анықтау). Оны құбылыстар, процестер арасындағы тұрақты және қажетті байланыс ретінде анықтауға болады.

Педагогикалық зерттеуге ерекше талаптар қойылады. Біріншіден, педагогикалық зерттеу әрдайым ерекше назар аударуды қажет етеді, өйткені зерттеу мәселесі адамдар болып табылады. Екіншіден, ең күрделі теориялық мәселені зерттеу кезінде барынша тәжірибелік тұрғыдан қарастыру қажет. Ғалым тек теорияны ғана емес, оны тәжірибеге енгізу тәсілдерін көрсетуге міндетті. Үшіншіден, педагогикалық зерттеу — зерттеушінің және тәжірибеге барлық қатысушыларының ортақ шығармашылығы.

ТҮЙІН

Мақалада автор педагогикалық ғылымдар жүйесіндегі жоғары мектеп педагогикасының ғылыми зерттеу әдістерінің әрбір кезеңдеріне тоқталып, жалпы әдіснамалық бағдар беру арқылы, зерттеу әдісінің мақсаттары мен міндеттеріне тоқталған.

АННОТАЦИЯ

Автор в своей статье раскрыл цели и обязанности научной методики, останавливаясь на каждом уровне методики научных исследований педагогической научной системы высшей школы педагогики, путем ориентирования общей методологии.

ANNOTATION

The author in his article has disclosed the purpose and responsibilities of the scientific method stopping on each level of research methods of pedagogical research system of the higher school of pedagogy, by the orientation of a common methodology.

Жумагазин Е.М. — преподаватель кафедры оперативно-розыскной деятельности Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева, майор полиции

УДК 343

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДЕСТРУКТИВНОГО ВЛИЯНИЯ РЕЛИГИОЗНОГО ЭКСТРЕМИЗМА СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

ЖАСТАР АРАСЫНДА ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМНІҢ ДЕСТРУКТИВТІ ЫҚПАЛ ЕТУІ БОЙЫНША ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР

ACTUAL PROBLEMS OF THE DESTRUCTIVE INFLUENCE OF RELIGIOUS EXTREMISM AMONG YOUNG PEOPLE

Ключевые слова: Конституция, молодежь, деструктивные, религиозные, статья, течение, секты, национальные ценности, брак и семья, права, вербовщики, религия, гражданин, друзья, смысл, лекция, ученые, работники, горячая линия, группы.

Түйінді сөздер: Конституция, жастар, деструктивті, діни, мақала, ағыс, секталар, ұлттық құндылықтар, неке және отбасы, құқық, тартушылар, діни ағымдар, азамат, достар, мағына, дәріс, ғалымдар, жұмысшылар, тікелей желі, топтар.

Keywords: Constitutions, youth, destructive, religious, article, movements, sects, national values, marriage and family, disrespect, rights, recruiters, religions, citizens, friends, meaning, lecture, scientists, workers, hotline, groups.

На современном этапе в нашем обществе резко возрос интерес к религии. Духовно-нравственный и экономический кризис вызывает у многих граждан современного общества чувство неуверенности и незащищенности. В связи с чем обостряется интерес к проблеме жизни и смерти, бессмертия. Испокон веков ответы на эти вопросы давала религия. Мы живем в современном обществе, где любой человек волен следовать религиозным убеждениям по своему выбору и в силу своей индивидуальности, убеждений и верований, тогда возникает вопрос, каким же образом деструктивные религиозные объединения своими псевдо учениями привлекают людей в свои ряды¹.

Республика Казахстан является ярким примером страны межнационального и межконфессионального согласия. Основы многоконфессионального государства заложены законодательством с первых лет существования нашей независимой республики. В соответствии с Конституцией наше государство является светским. Пункт 1 статьи 19 Конституции Республики Казахстан провозглашает: «Каждый вправе определять и указывать или не указывать свою национальную, партийную и религиозную принадлежность». Также п. 1 статьи 22 Конституции Республики Казахстан гласит: «Каждый имеет право на свободу совести»². В Казахстане гарантирована свобода вероисповедания и провозглашено отделение религии от государства.

В нашем государстве на современном этапе в образовательных учреждениях не существуют специальные курсы по религиозной безопасности, в связи с чем большинство современной молодежи нашего государства не обладают достаточ-

ным объемом знаний и необходимым уровнем религиозной культуры, чтобы по совокупности признаков распознать радикальные деструктивные религиозные течения. Современная молодежь представляет большой интерес для руководителей всевозможных сект и культов. Также не накопившая еще необходимых знаний современная молодежь приходит в секты за поисками смысла жизни, самоопределения, новых возможностей, которые им сполна обещают сектанты и вербовщики культов, именно на молодежь и ориентировано большинство деструктивных радикальных религиозных организаций.

Приверженцы таких радикально настроенных религиозных организаций обычно:

- отрицают национальные ценности, традиции и обычаи всех этносов, проживающих в нашем государстве;
- агрессивно настроены к современным светским государствам, светскому образу жизни;
- проявляют неуважение к государственным праздникам и государственным символам;
- не признают мазхабы (религиозные школы), в том числе ханафитский мазхаб, которого придерживается большинство мусульман нашего государства;
- считают последователей традиционного ислама нашего государства отступниками от веры, проявляют нетерпимость к представителям других религий и гражданам, не исповедующим никакой религии;
- агрессивно настроены к современным видам искусства и культуры;
- отказываются исполнять обязанности, установленные законодательством (служение в армии и др.);
- отказываются от отдельных видов медицинских процедур (вакцинация и др.);
- призывают не посещать отдельные учебные дисциплины, ведущиеся в организациях образования (биология, физическая культура и др.).

В частности объектами воздействия радикальных деструктивных религиозных организаций в основном становятся незащищенный слой населения, в том числе молодое поколение в возрасте 16-35 лет, не имеющие ярко выраженных религиозных предпочтений³.

Как правило под влиянием нового окружения, молодежь начинает по-другому смотреть на ранее окружающий мир, при этом находит все больше общения с остальными членами деструктивной радикальной секты. Также родственники и близкие друзья постепенно становятся людьми «из прошлой жизни», теряется способность к социальным контактам, при этом попавшийся молодой человек становится зависимым от деструктивной радикальной секты. В современном мире существует множество различных психологических способов подчинить современную молодежь к радикализму.

Большинство молодежи Казахстана сталкивались с пропагандой идеи деструктивного радикального течения преимущественно через Интернет сайты и через литературу, распространяемые в различных общественных местах большо-

го скопления граждан. О реальной угрозе влияния радикального ислама в Казахстане заговорили в Мажилисе парламента: «15 процентов нашей молодежи попадает под влияние этого движения [ваххабитов]»⁴.

Поэтому в целях профилактики деструктивного религиозного экстремизма и терроризма Агентство по делам религии и гражданского общества проводит обширную религиоведческую экспертизу на информационные материалы – религиозной литературы, Интернет-ресурсы и видео-аудио продукции религиозного содержания.

Традиционный ислам в Казахстане представляет Духовное управление мусульман Казахстана (ДУМК), имеющее статус республиканского исламского религиозного объединения с филиальной сетью во всех регионах нашего государства.

Сегодня ДУМК активно участвует в восстановлении духовных основ нашего государства, при этом обеспечивая развитие отечественной мусульманской общины. Также в свою очередь Муфтият на постоянной основе организует научные конференции и семинары по вопросам межрелигиозного диалога.

Муфтият ведет большую просветительскую и воспитательную деятельность, выпускает газеты и журналы.

В интернете функционирует веб-сайт Духовного управления «www.muftyat.kz» (внешняя ссылка).

Официальный интернет-ресурс Министерства по делам религий и гражданского общества РК – «www.din.gov.kz».

Сайт РГУ «Научно-исследовательский и аналитический центр по вопросам религий» – «www.niac.gov.kz».

Сайт РГУ «Международный центр культуры и религий» – «www.mckr.kz».

Также функционирует веб-сайт мечети Хазрет-Султан «www.muslim.kz» (внешняя ссылка), который находится в г. Астана.

В этой связи, наша государственная политика в сфере профилактики деструктивного религиозного течения в обществе представляет собой целый комплекс взаимосвязанных профилактических мер, как информационно-разъяснительного и просветительского характера, так и социально-реабилитационного.

На сегодняшний день большинство казахстанской молодежи посещают мечети, об этом свидетельствуют заполненные на пятничной молитве мечети. Имамы мечетей, пользуясь такими случаями, читают лекции на актуальные для верующих темы, при этом как духовные лидеры дают объективную информацию в соответствии с традиционным исламом.

Также нашим государством и духовным управлением мусульман Казахстана проводится огромная работа по профилактике деструктивного религиозного экстремизма и терроризма не только в среде подрастающей молодежи, но и в целом среди всего населения нашего государства. Несомненно, все эти проделанные профилактические меры дадут свои плоды и наше государство будет оставаться местом единства и согласия для всех граждан, проживающих в нашем государстве, при этом независимо от их религиозной и этнокультурной принадлежности.

Кроме того нашим государством на современном этапе по противодействию деструктивному радикальному, экстремизму и терроризму были внесены изменения и дополнения в некоторые законодательные акты, а также пересмотрены основные направления по противодействию терроризму. Помимо силовых составляющих, минимизации и ликвидации последствий терроризма, самым главным приоритетом определена профилактика деструктивного радикального экстремизма и терроризма.

Таким образом, формы профилактики вовлечения современной молодежи в религиозные деструктивные радикальные секты и реабилитации пострадавших от их культов разнообразны. Поэтому на современном этапе представляется важным не только ждать конкретные решения и мер от нашего государства, но и создавать инициативные группы, распространять правдивую информацию о деятельности религиозных деструктивных радикальных сект и возможных последствиях пребывания в них.

---

¹ *Дворкин А.Л.* Сектоведение. Тоталитарные секты. Опыт систематического исследования (издание 3-е, переработанное). — М.: Изд-во: Христианская библиотека, 2006.

² Конституция Республики Казахстан 1995 г. (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.) // zakon.kz.

³ *Яблокова И.Н.* Введение в общее религиоведение. — Москва, 2001. С. 41.

⁴ В Казахстане растет влияние ваххабизма и деструктивных религиозных учений // [www. Kazakhstan Today](http://www.Kazakhstan Today).

АННОТАЦИЯ

В статье раскрывается борьба с деструктивными радикальными сектами влияющими на современную молодежь нашего государства. В том числе показаны проблемы решения и использования законных средств, методов борьбы по недопущению деструктивного радикального течения среди подросткового поколения. Деструктивное радикальное течение является одной из глобальных проблем современного общества и борьба с такими течениями должна быть комплексной, с использованием современных научных, медицинских, правовых, педагогических психологических и социальных методов.

ТҮЙІН

Бұл мақалада еліміздің өскелең жас ұрпақтарға әсер етуші деструктивті радикалды діни ағымдармен күресу жолдары қарастырылған. Сонымен қатар, жасөспірімдердің арасындағы деструктивті радикалды ағымның алдын алу бойынша заңды тәсілдерді қолдану және қолдану мәселелері, күрес әдістері көрсетілген. Деструктивті радикалды қозғалыс қазіргі қоғамның жаһандық проблемаларының бірі болып табылады және мұндай қозғалыстармен күресте заманауи ғылыми, медициналық, құқықтық, педагогикалық психологиялық және әлеуметтік әдістерді қолдана отырып, кешенді түрде жүргізуді керек.

ANNOTATION

The article deals with the struggle with the radical sects influencing the youth of our state. Including problem solving and the use of legal means, methods of struggle, on the assumption of radical group among the younger generation. Radical group is one of the global problems of modern society and the fight against such trends should be comprehensive, clear with the use of modern scientific, medical, legal, pedagogical, psychological and social methods. As well as the creation of state religious organizations that could conduct educational work, both among young people and among the population of our state.

А.Қ. Қосмұратов — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының әскери және дене шынықтыру даярлығы кафедрасының аға оқытушысы, полиция аға лейтенанты;

Н.А. Таласбаев — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының әскери және дене шынықтыру даярлығы кафедрасының оқытушысы, полиция аға лейтенанты

ӘОЖ 574

МӘңГІЛІК ЕЛ — ҚАЗАҚСТАН ВЕЧНАЯ СТРАНА — КАЗАХСТАН ETERNAL COUNTRY — KAZAKHSTAN

Түйінді сөздер: Мәңгілік ел, мемлекет, халық, реформа, стратегия, даму, президент.

Ключевые слова: Вечная страна, государство, народ, реформа, стратегия, развитие, президент.

Keywords: Eternal Country, Government, people, reform, strategy, development, President.

Нұрсұлтан Назарбаевтың Президент сайлауындағы айшықты да, иланымды жеңісі Қазақстан Көшбасшысының елімізді мақсатты да тұрақты дамыту жөніндегі орасан зор тынымсыз жұмысының нәтижесі іспеттес. Өзінің Тұңғыш Президентінің басшылығымен Қазақстан мемлекеттік құрылыстың алғашқы екі кезеңінен сеніммен өтіп, орныққан мемлекет жағдайына жетті. Президент сайлауы еліміздің егемен дамуының тұтас бір мерзімін тәмамдап, жаңа, үшінші кезеңнің баспалдағына айналды, Қазақстан қоғамының терең институционалдық өзгеру осы кезеңнің негізгі мазмұны болып отыр. Әлемдік деңгейдегі стратегия ретінде Нұрсұлтан Назарбаев қазақстандық қоғамның жүйелі жаңғыруының бес қағидатын ұсынды. Солардың қатарында мемлекеттік аппаратты реформалау, заңның салтанат құруын қамтамасыз ету, әр тараптандыруға негізделген индустрияландыру және экономикалық өсу, бірлікті нығайта түсу, ел алдында есеп беретін мемлекет құру да бар. Геосаяси және геоэкономикалық тұрақсыздықтың тәуекелдері мен сыртқы қауіп-қатерлерді ескере отырып, жасалған

ауқымды жаңғыртулардың президенттік жобасы биік мақсатқа — Мәңгілік Елге жетуге жол ашады.

Іргелі қағидаттардың бірі кәсіби мемлекеттік аппаратты қайта құру болып табылатынын ұғыну маңызды. «Алда тұрған мемлекеттік қызмет жүйесін реформалау, онда қызметшілер азаматтар құқықтарын құрметтеп және олардың заңды мүдделеріне қызмет ететіндей мөлдір де тиімді үлгісін қалыптастырады», — деп атап көрсетті Президент лауазымға кірісу рәсімінде сөйлеген сөзінде. Мемлекеттік қызмет жекелеген топтар мүдделеріне емес, ең алдымен қоғамдық және мемлекеттік мақсаттарға жұмыс істеуі керек. Өкінішке қарай, қазақстандық мемлекеттік қызмет қол жеткізген белгілі бір табыстарға қарамастан, кадр саясатында жеңушынан жалғасу әлі де басым болып келеді. Елдік көзқарастың болмауы, адамгершіліктің және идеялогияның кемшіндігі пайдасы төмен принципсіз төрешілерді, сыбайлас жемқор қызметшілерді туғызады. Кадр резервін арттыру үшін мансаптың сатылылығын, яғни лауазымға бұрынғы жұмыс тәжірибесін ескере отырып тағайындау, шен мен лауазым сабақтастығының дәйекті жүйесін заң жүзінде бекіту маңызды.

Билік құрылымдары өкілеттіктерінің әсіресе орталықтандырылуы бүгінгі таңда тиімді мемлекет құру жолындағы елеулі кедергі болып табылады. Сондықтан да мемлекеттік басқаруды орталықсыздандыру реформаның түйінді сәттерінің бірі болуға тиіс, ол өкілеттілік пен жауапкершілікті басқарудың төменгі деңгейлеріне және мемлекеттен қоғамдық-кәсіби органдарға беруді көздейді¹.

Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғанындай, қызметкерлерді басқаруды мемлекеттік аппаратта, сондай-ақ, бүкіл мемлекеттік секторда жетілдіру нәтижеге бағытталған басқаруға көшуді талап етеді. Осы орайда, Ұлыбритания мен Канада сияқты бірқатар дамыған елдердің тәжірибесі қызғылықты, мұнда мемлекеттік қызметшілердің қатаң белгіленген лауазымдық ақылары жеке жалақыға және ақшалай көтермелеу жүктелген міндетті атқару деңгейіне байланыстырылатын келісімшарттық жүйеге алмастырылған.

Елімізде талантты басқарушылар көп, тек солардың мемлекеттік қызмет қатарына келуін, соның ішінде қоғамдық өмір мен экономиканың түрлі салаларынан неғұрлым табысты жастар үшін «әлеуметтік лифт» жасау жолымен келуін қамтамасыз ету ғана керек. Жоғарыда аталған шараларды орындау ел Президентінің саясатын жүзеге асыруда және тиімді мемлекет құруда мемлекеттік қызметшілер корпусының пәрменді тетік болуына мүмкіндік береді.

Қазақстан қоғамын тиімді институционалдық өзгеру маңызды факторларының бірі ретінде Президент заңның басымдылығын атап өтті. Көне Рим заманынан бері мағына мен даналыққа толы «Мемлекетті заң басқаруы тиіс», «Заң бәрінен жоғары», «Заң бәріне билік жүргізуі тиіс» деген негізгі пікір кеңінен белгілі. Адамдардың құқықтары мен бостандықтарын айғақтау мен қорғаудың жоғары формасы бола отырып, заң басымдылығы мемлекеттің өзінің, оның органдарының, оның лауазымды өкілдерінің жеке тұлғалармен бірдей заңға бағынуын көздейді. Тәуелсіздік жылдарында Қазақстанда құқықтық қоғам

құрылып, елімізде демократия қайтымсыз сипат алды. Сонымен қатар, заң жоғарылығын толық жүзеге асыру жөніндегі жұмыстың аяқталуына әлі ерте. Өмір көрсетіп отырғанындай, халықтың бойында құқық қорғау институттарына деген сенім деңгейі төмен, құқық қорғау қызметтерінің зорлық-зомбылығы мен сыбайлас жемқорлығы мұның негізгі кемшіліктері болып отыр. Мұның барлығы халықты өз түйткілдерін құқыққа қарсы әдістермен шешуге итермелеп, заң бұзудың табиғи мінез-құлық нормасына айналу қаупін туғызады.

Президент сот билігі мен құқық қорғау органдарын қоғамдық сұраныстарға және мемлекеттік мүдделерге сай жаңғырту міндетін орынды қойып отыр. Олардың қызметінің тиімділігі және халыққа көрсететін қызметінің сапасы тұрақты қоғамдық бағалау нысанына айналуы тиіс. Мұның өзі судьялар корпусының, ішкі істер органдары қызметкерлерінің білім деңгейіне, адамгершілік қасиеттеріне қойылатын біліктілік талаптарының қатаюымен қатар Қазақстан халқының сенім деңгейін жоғарылатуға және қазақстандық сот әділдігі мен құқық тәртібіне деген сенімін көтеруге мүмкіндік береді. Заңның басымдылығын қамтамасыз ету түптің түбінде мемлекеттің экономикалық өсуі, елге инвестициялар тарту, әлеуметтік жәнәсаяси тұрақтылық үшін негіз болады.

«Нұрлы Жол» Жаңа Экономикалық Саясаты міндеттерін шешудің және «Қазақстан-2050» Стратегиясының басты мақсатына жетудің негізі экономиканың институционалдық реформасы болатыны сөзсіз. Мақсат айқын: елдің экономикалық дамуына бөгет жасайтын «ресурстар лағынетінен» арылу қажет. Бұл үшін әртарапандырудың негізгі құрамдас бөліктеріне: индустрияландыруға, өңдеуші секторға, ауыл шаруашылығына, қызмет көрсету саласына, туризмге баса назар аударылады. Экономикадағы институттық реформаны жүзеге асыру жоғары дамыған елдер тұрақтылығының негізі, қоғамдық қатынастардың, қалыптасқан құндылықтар жүйесінің және саяси ымыраның шырақшысы деп орынды түрде аталатын орта тапты жедел қалыптастыруға жағдай жасайды.

Экономика дамуын ынталандыру мен шикізаттық тәуелділіктен бой тартуда жол-көліктік, өндірістік және энергетикалық инфрақұрылымды дамытудың айрықша маңызы бар. Жоспарланып отырған халықаралық магистральдарды пайдалануға беру экономикалық тұрғыдан тиімді болып қана қоймай, еліміз бен аймақтағы тұрақтылық пен ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету факторы ретінде маңызды геосаяси рөл ойнайды.

Экономиканы трансформациялау келешегі көп жағдайда отандық университеттерге байланысты. АҚШ, Жапония, ҚХР, Финляндия сияқты табысты дамыған елдердің тәжірибесі көрсетіп отырғанындай, жоғары технологиялы өндірісті қалыптастыру мен дамыту қуатты да ірі университеттердің негізінде және олардың белсене қатысуы арқылы жүргізілгендігін көрсетіп отыр. Дамыған елдерде зерттеу университеті түріндегі ірі жоғары технологиялық аралдар инновациялық жүйенің өсу нүктелеріне айналуға. Осыған орай, Қазақстан университеттері де елдің инновациялық жүйесінің үштік серпінін құруда өзінің зияткерлік орнын тауып, бәсекеге қабілетті мамандар ұстаханасы, жаңа білімдер

мен инновацияларды өндіру орталықтары болуға тиіс, сөйтіп, білімге негізделетін экономиканың нақты нысаны болуы қажет².

Елбасымыздың Алматы қаласының арнайы мәртебесін заңмен бекіту жөніндегі бастамасының айрықша маңызы бар. Географиялық тұрғыдан тиімді орналасқан, табиғи жағдайы қолайлы оңтүстік астана Лондон, Дубай, Сингапур сияқты инвестиция тартатын инновациялық магнитке айналуы тиіс. Оңтүстік мегаполиске айрықша мәртебе беру оның қаржы орталығы ретіндегі жағдайын бекітіп, инфрақұрылымды өркендету, бизнес-ортаны, іскерлік ахуалды дамыту мен жақсарту мәселелерін есепке алуға, инвестициялар мен инвесторларды қорғауға мүмкіндік береді.

Қазақстанның одан арғы трансформациясының негіз құраушы тұғыры — Президент ұсынған төртінші институционалдық реформа. Тұрақтылық пен қоғамдық келісімді сақтаудағы еліміз тәжірибесін қазақстандық төзімділіктің ғажайыбы мен этностық және конфессиялық мінез-құлық модельдерінің салықалы тоғысы ретінде сарапшылар мұқият зерттеп жатыр. Біз ұлттық біртектілігіміз бен даралығымызды бекітіп, ғаламдастырушы үдерістердің жағымсыз ықпалына ұшырамау және әлемдік дамудан шетқақпай қалмау үшін халықтық дәстүрлер мен мәдениетті дамытуға тиіспіз. Қазақстандық біртектілік қазақстандық патриотизмге негізделеді, мемлекеттік тіл қазақстандық біртектілікті қамтамасыз ететін маңызды тетік болып табылады.

Ал Президент алға қойған зияткерлік реформасы — болашақтың біртұтас ұлты — Қазақстанды одан әрі дамытудың ұлы негізі, қоғамды Мәңгілік Ел ұлттық идеясы төңірегінде топтастыру әдісі. Елдің өркендеуі мен тәуелсіздігі, азаматтық теңдік, еңбексүйгіштік, қоғамдық келісім мен ұлттық бірлік, әділдік, заңның басымдығы, отбасы және дәстүрлер — бұл құндылықтардың бәрі мемлекетіміздің тұрақтылығы мен өсіп-өркендеуінің тұғырлы іргетасы екені сөзсіз. «Біздің ортақ рухани күшіміз және биік мақсатымыз: Мәңгілік Ел. Ол біздің ХХІ жүзжылдықтағы дамуымызды прогрестің күш-қуатымен толықтырады», – деп атап көрсетті Елбасы.

Нұрсұлтан Әбішұлы атап өткендей, мемлекетті реформалау – мұқият ойластыруды қажет ететін күрделі үдеріс. Халыққа есеп беретін мемлекетке өту оның маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Отанға қызмет ету қағидатын мемлекеттік аппаратта дәйекті түрде жүзеге асыру жария билік алдында жауапты мемлекеттік қызмет құруға мүмкіндік береді. Халықтың еркі мен үні азаматтық қоғам және парламентаризм арқылы бұдан да салмақты рөл ойнайтын болады. Мемлекеттік институттар қызметінде жеке адамның құқықтары мен бостандықтарының сақталуына бақылау жасау тікелей халық билігінің бейнесі болуға тиіс. Бұл үдерісте азаматтардың ұжымдық бірлестіктері маңызды болып табылады. Әлеуметтік әріптестік арқылы мемлекет қоғамдық-кәсіби бірлестіктерге еңбек қатынастары жүйесін дамытып, жетілдіруге мүмкіндік береді. Азаматтық қоғамды дамыту мемлекеттік шешімдерді қабылдау үдерісіне қатысуды ғана емес, сондай-ақ, оның нәтижелері үшін жауапкершілікті бөлісуді көздейді.

Аталған бағдарламалық құжат оны жүзеге асырудың нақты мерзімдік ауқымын айқындауды талап етеді. Президент жанындағы жаңғырту жөніндегі Ұлттық комиссияның жедел құрылғандығы орындау уақытының тығыздығын көрсетіп отыр. Алға қойылған мақсаттарға жету жолы болып табылатын, «мемлекеттік құрылыстың 100 қадамынан» тұратын Ұлт жоспарының реформаларды табысты жүзеге асырудағы маңызы зор. Бұл орайда, уақыт тұрғысынан болсын, мемлекеттік құрылымдар, бизнес пен қоғам тұрғысынан болсын, іс-қимыл бірлігін қамтамасыз ету маңызды. Реформаның әрбір кезеңі елдегі ішкі өзгерістер динамикасын сипаттайтын орта тап үлесінің артуы, сыбайлас жемқорлық пен жұмыссыздықтың кему деңгейі, қоғамның бірігу дәрежесі сияқты нақты көрсеткіштерге жетуге бағытталуы тиіс. Мұндай көзқарас Қазақстанды жаңғыртудың 100 қадамын жүзеге асырудың кешенді үлгісін жасауға, әлемдегі дамыған елдерді сипаттайтын халықаралық индекстер мен көрсеткіштерге шығуға мүмкіндік береді. Мұның өзі Мәңгілік Ел болудың тікелей жолы болып табылады.

Өз мемлекетінің даму болашағын осылай айқын бағдарлай алған ел аз. Бұл стратегиялық бағдарлама шын мәніндегі «халықтық» реформалардан тұрады, өйткені, Нұрсұлтан Назарбаевтың жеңісі оның еңбегі мен беделіне сайлаушылар тарапынан берілген жоғары баға мен құрмет қана емес, Қазақстан халқы Елбасының қоғамды жаңғырта дамыту мен жетілдіру мақсатындағы реформалау бағдарламасын жаппай қолдады да осы арқылы еліміздің жаңа сапалы өркендеу жолын таңдады. Қазақстанның алдағы дамуы мен өркендеуі ісінде қазақстандықтардың Елбасының стратегиялық бағдары айналасына топтасуы мен өз Президентімен бірге мызғымас бірлікте болуы — жаһандық кеңістікте қуатты Мәңгілік Елдің орнығуына апаратын нақты жол.

---

¹ Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. — Алматы, «Жібек жолы» баспа үйі, 2010 ж.

² *Зиябек Қабылдинов*. Тегі асыл ел тарихын түгендейді. — Астана ақшамы 2014 ж.

ТҮЙІН

Мақалада Президенттің Жолдауы, мемлекеттік аппаратты реформалау, заңдардың өркендеуін қамтамасыз ету, әртараптандыру мен экономикалық өсуге негізделген индустрияландыру, бірлікті нығайту және ел құру туралы айтылған.

АННОТАЦИЯ

В статье говорится о послании Президента, реформировании государственных аппаратов, обеспечении процветания законов, индустриализации на основе диверсификаций и экономическом росте, укреплении единства, о создании страны.

ANNOTATION

This article deals with President's message. Reforming state apparatus, ensuring the prosperity of laws, industrialization based on diversification and economic growth, strengthening unity, about the creations of accounts presenting.

Кудабаева Ж. — магистрант ИПО Карагандинской академии МВД Республики Казахстан имени Б.Бейсенова, майор полиции

УДК 343.9

ТЕРРОРИЗМ — КАК ПОЛИТИЧЕСКОЕ ЯВЛЕНИЕ

ТЕРРОРИЗМ — САЯСИ ҚҰБЫЛЫС РЕТІНДЕ

TERRORISM — A POLITICAL PHENOMENON

***Ключевые слова:** терроризм, противодействие терроризму, виды терроризма, развитие терроризма, причины возникновения терроризма.*

***Түйінді сөздер:** терроризм, терроризмге қарсы іс-қимыл, терроризм түрлері, терроризмнің дамуы, терроризмнің пайда болу себептері.*

***Keywords:** terrorism, counter-terrorism, types of terrorism, development of terrorism, causes of terrorism.*

Терроризм как политическое явление уходит своими корнями в глубокое прошлое. По своему происхождению латинский термин «террор» означает «страх, ужас». Он был введен в политический лексикон Франции жирондистами и якобинцами, объединившимися для подготовки народного восстания и свержения «с помощью устрашения и приведения в ужас» кабинета министров при короле Людовике XVI.

Однако терроризм как явление появился задолго до получения своего названия.

Прогресс современной цивилизации повлекло за собой обострение множества глобальных проблем, затрагивающих судьбы всего мира, среди которых ведущее место занимает терроризм. В наше время терроризм представляет большую угрозу жизненно важным интересам любого государства, в том числе и Республики Казахстан. Поэтому люди должны понимать, что представляет собой такое явление, как терроризм, и знать, как с ним бороться.

Самая ранняя известная в истории человечества террористическая группировка — секта сикариев — действовала в Палестине в 66-73 гг. нашей эры.

В XX веке, до Первой мировой войны, терроризм рассматривался исключительно как признак левого движения, хотя ни ирландские, ни македонские борцы за независимость, ни армянские, ни бенгальские террористы не имели никакого отношения к социализму.

После Первой мировой войны террористические организации находили поддержку прежде всего у правых и сепаратистки настроенных групп, например, хорватские усташ и получали помощь от Италии и Венгрии. Терроризм культивировался и на периферии многочисленных фашистских движений. Примером тому служила румынская «Железная гвардия».

В 30-40-е годы XX века терроризм взяли на вооружение экстремистские организации правого толка: «Мусульманское братство» и «Молодой Египет». Даже в Индии с ее традиционным отрицанием насилия неожиданную популярность получила террористическая группировка «Бхагат Сингх».

Символично, что наиболее громкие террористические акты происходят именно в моменты наивысшего единения человечества, в частности, во время проведения Олимпийских игр. Старт террористическому разгулу дал Мюнхен, в котором состоялись Олимпийские игры 1972 г. Так, 5 сентября 1972 г. боевики террористической группировки «Черный сентябрь» захватили в заложники спортсменов Израиля. При штурме погибли и спортсмены, и террористы, и немецкие полицейские.

Однако, история показывает, что все главные террористические события современности укладываются в последнее десятилетие XX века. Именно в этот период разрабатывается стратегия современного терроризма, совершенствуется и оттачивается его тактика. Террористы начинают объединяться в интернациональные «бригады», ставят себе на службу новейшие научные достижения человечества, изобретают и приводят в действие невиданные террористские «ноу-хау».

Терроризм в области политической борьбы проявляется как насильственные способы и методы достижения политических целей. Поэтому во второй половине XX века и с началом нового века он получил повсеместное осуждение, как с правовой точки зрения, так и с точки зрения общественной морали. Причинами распространения терроризма в глобальном масштабе являются разрыв между богатством и бедностью, социальное неравенство и нестабильная внутривнутриполитическая обстановка во многих странах мира.

Как уже отмечалось, проявления терроризма весьма разнообразны по своим масштабам, целям, формам, методам, природе и т.п. К сожалению, единого толкования этого явления не существует. Специалистами предпринимались и продолжают предприниматься шаги по систематизации его проявлений по различным основаниям.

По методам воздействия терроризм бывает: с использованием физического насилия; с уничтожением материальных объектов; с применением морально-психологического насилия.

Как правило, при осуществлении террористических акций перечисленные методы используются комплексно, а приоритет тем или иным из них отдается с учетом конкретных условий и специфики региона деятельности террористов, их оснащенности, складывающейся политической обстановки и иных обстоятельств.

По характеру влияния на межгосударственные отношения и в зависимости от гражданской принадлежности субъектов террористической деятельности терроризм подразделяется на внутренний и международный.

В свою очередь, международный и внутренний терроризм также могут быть подвергнуты дополнительной систематизации. Так, во внутреннем терроризме в зависимости от его субъектов можно выделить:

- 1) государственный терроризм;
- 2) терроризм проправительственный;
- 3) терроризм оппозиционный;
- 4) межпартийный терроризм. Международный же терроризм может быть:

1) государственным;
2) негосударственным. Если классифицировать терроризм по целям, то можно выделить:

1) сплачивающий терроризм, акции которого направлены на объединение различных структур экстремистского толка;

2) терроризм демонстрационный, призванный обеспечить «рекламу» той или иной террористической организации и проводимой ею в жизнь идеологии и политике;

3) конфронтальный терроризм, проявляющийся в применении насилия в борьбе между противостоящими политическими блоками, движениями, организациями, а также между государственными структурами и оппозицией;

4) терроризм провокационный, когда субъекты насильственных действий стремятся заставить своего противника перейти к непопулярным среди населения или тактически выгодным для террористов действиям.

По средствам, используемым при осуществлении акций терроризма, последний подразделяют на два вида:

1) традиционный;

2) технологический.

Перечисленным проявлениям терроризма присущи наиболее типичные и часто встречающиеся отличительные черты. Для международного же терроризма характерны угоны воздушных судов международных авиалиний, захваты заложников из числа дипломатического корпуса, крупных политических и общественных деятелей.

На современном этапе расширению социальной базы терроризма способствуют следующие условия:

— рост масштабов участия в социально-политической борьбе различных, часто не обладающих высокой культурой слоев и групп населения, подверженных в сильной степени влиянию политического экстремизма.

— обострение во многих странах или районах мира противоречий, резкая активизация на этой основе национализма и сепаратизма.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются вопросы развития терроризма на современном этапе. Рассматриваются виды терроризма и их классификация. Отмечаются некоторые причины возникновения терроризма, а также делается ретроспективный анализ данного явления. Также в данной статье описываются некоторые немаловажные исторические факты, которые явились «детонатором» развития явления как терроризм.

ТҮЙІН

Бұл мақалада қазіргі кезеңде терроризмнің даму мәселелері талқыланады. Терроризм түрлері және олардың жіктелуі қарастырылады. Терроризмнің пайда болу себептері, сондай-ақ бұл құбылыстың ретроспективті талдауы бар. Сонымен

қатар, осы мақалада терроризм деп аталатын феноменді дамытудың «детонаторы» болып табылатын кейбір маңызды тарихи фактілер сипатталған.

ANNOTATION

This article analyzes the issues of the development of terrorism at the present stage. The types of terrorism and their classification are considered. There are some reasons for the emergence of terrorism, as well as a retrospective analysis of this phenomenon. Also in this article, some important historical facts that were a "detonator" of the development of the phenomenon as terrorism are described.

Мазнева Ю.А. — старший преподаватель кафедры иностранных языков Ростовского юридического института МВД России, кандидат филологических наук
УДК 81

ОБ ОСОБЕННОСТЯХ ПЕРЕВОДА АНГЛИЙСКИХ ЮРИДИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ

АҒЫЛШЫНША ЗАҢ ТЕРМИНДЕРІН АУДАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ТУРАЛЫ

ABOUT THE PECULIARITIES OF TRANSLATION OF ENGLISH LEGAL TERMS

Ключевые слова: юридический термин, английский язык, переводоведение, юридический перевод, законодательные тексты.

Түйінді сөздер: заң термині, ағылшын тілі, аударма, заң аудармасы, заңнамалық мәтіндер.

Key words: legal term, English language, translation studies, legal translation, legislative texts.

Интерес лингвистов к единицам специализированных лексических подсистем не ослабевает уже на протяжении многих десятилетий. Это можно объяснить тем, что специальное научное знание развивается, модифицируется, подтверждается или опровергается, одни концепции становятся модными, значимыми и актуальными, другие же отходят на второй план. Язык в этих процессах играет первостепенную роль, так как любое научное явление нуждается в трансляции и оценке широкой научной общественностью ¹.

Терминология каждого языка объединяет наименования определений специальных слов, терминологических единиц, раскрывающих понятия всех областей профессиональной деятельности человека. Сравнительно молодая русская научная терминология, пройдя сложный путь развития, представляет собой высоко развитую систему номинаций. Термины являются элементами научных теорий и концепций, описывающих регламентированные области знаний. По мнению А.А. Реформатского, терминологический сектор языка обращен на отражение и

выражение социально организованной действительности (наука, техника, политика, право)².

Термин должен соответствовать следующим требованиям: 1) наличие дефиниции; 2) тенденция к моносемичности в пределах данной терминологии, научной школы; 3) стилистическая нейтральность. Современные определения термина, связанные с возникновением когнитивного терминоведения, заявляют, что термин можно рассматривать как постоянно эволюционирующее явление, углубляющееся и трансформирующееся с целью вербализации и трансляции научной картины мира.

Согласно С.Г. Дудецкой, термин может выражать следующие виды знаний: 1) знания об определенном фрагменте мира, релевантном для соответствующей отрасли; 2) знания о ментальных формах репрезентации в сознании; 3) знания об использовании языковых средств³.

Отметим, что для терминологических единиц характерно наличие номинативной и дефинитивной функций по отношению к описываемому понятию.

Следует отметить, что термин, рассматриваемый как слово или словосочетание, отмечен теми же лексико-семантическими процессами, которые имеют место в общеупотребительной лексике. Например, английским юридическим терминам свойственна полисемия и синонимия. Р.А. Будагов и А.А. Реформатский к данному явлению относятся резко отрицательно, возможно, потому что неточное, неверное толкование термина нормативно-правового документа ведет к извращению смысла закона и другим неприятным последствиям. В свою очередь точный и корректно выполненный перевод юридического текста (договора, заявления, нормативного акта, научной или научно-популярной статьи, правового документа) особенно важен для всех участников межкультурной коммуникации. Переводчик должен разбираться во всех отраслях права, так как несет большую моральную и правовую ответственность за качество, правильность, адекватность выполненного перевода. В юридическом переводе не допускается двусмысленность или свободная трактовка терминологических словосочетаний. Принципиально важно уметь распознавать грамматические явления и конструкции переводного языка, разбираться в латинской терминологии, так как она является частью терминологического арсенала англо-американской юриспруденции, уметь переводить названия организаций, и расшифровывать аббревиатурные термины, что нередко сопряжено с трудностями, в связи с отсутствием данных единиц в словарях.

Особый интерес представляет лексика, которая не имеет ни полных, ни частичных эквивалентов в языке, на который предстоит переводить. В юридическом дискурсе к ним относятся слова, обозначающие понятия, ситуации, не существующие в жизни и языке людей, говорящих на другом языке. В практике юридического перевода существует несколько способов передачи понятий безэквивалентной лексики. Для передачи графической и звуковой формы слова переводчики пользуются транслитерацией: например, «clearing»-клиринг, «estoppel»-эстоппель, «trust»-траст, «hacker»-хакер; калькированием — заменой составных

частей прямыми соответствиями, например, «consensual eavesdropping»-подслушивание с согласия потерпевшего; описательный перевод — «consensual crime» — преступление с согласия потерпевшего, «firstimpression» — рассмотрение дела при отсутствии прецедентов.

Говоря о юридической терминологии, следует отметить, что культура законодательства предполагает строго выдержанный профессиональный язык — язык закона и права⁴, который реализуется в научных текстах, научно-учебных, научно-популярных, документах, деловых письмах, законодательных текстах, художественно-публицистических текстах, в текстах публичных выступлений. Для передачи когнитивной информации используются усеченные языковые средства, вербализующие весьма значительный объем соответствующей структуры научного знания. Например, EyeW — EyeWitness, PI — PersonalInjury, App. V. Apparent Victim; Crime V. — Crime Victim; Alibi W — Alibi Witness; A.G — Attorney General; E — Employee⁵.

Существуют также специальные термины и терминологические сокращения, обозначающие несколько понятий, например: «office» — должность, ведомство, учреждение, министерство, управление, расследование по вопросам, связанным с имущественным правом короны; AC – «accountcurrent» — текущий счет, «administrative county» административное графство, «Appelate Court» — апелляционный суд, «CaseonAppeal» — дело, слушающееся в порядке апелляции.

В процессе работы с юридическими текстами, в том числе и предназначенными для перевода, неизбежно встаёт проблема изучения не только грамматики и лексики, но и специфики правовой действительности иностранного государства. Например, murder – тяжкое умышленное убийство; manslaughter – простое неумышленное убийство. К.М. Левитан утверждает, что юридические термины jail и prison не являются полными синонимами, т.к. они имеют весьма важное семантическое различие, которое указывает на срок тюремного заключения и соответственно на тяжесть совершенного преступления⁶. Пенитенциарное учреждение исполнения наказания называется «jail», если срок не превышает одного года, и «prison» если осужденный совершил серьёзное, опасное преступление и получил наказание, превышающее один год.

Анализируя английские и американские юридические тексты, мы выявили различия в переводе таких правовых понятий, как «larceny» и «theft». В американской терминологии используется «larceny» для выражения понятия «кража», а в британской «theft». Для обозначения понятия «ордер на арест» в американской системе используется термин «arrestwarrant», а в британской «benchwarrant». Также отметим, что англоязычный термин AttorneyGeneral – Генеральный прокурор в американской правовой системе означает Министр юстиции. Приведем ещё пример, подчеркивающий необходимость фоновых знаний для полного понимания и адекватного перевода текста. В связи с тем что профессия адвоката в Великобритании развивалась иначе, чем в России юридический термин «адвокат» подразделяется на два уровня: «barrister», «барристер» — юрист, адвокат выступающий в суде высшей инстанции и «solicitor» — солиситор, практикующий

юрист, вступающий в судах низшей инстанции. В Шотландии используется «advocate», который соответствует барристеру в Англии.

В юридическом тексте широко применяются клише и речевые обороты: in accordance with the law- в соответствии с законом, according to the law — согласно закону, time limits — срок давности; to dismiss the application — отклонить жалобу.

Следует иметь в виду, что некоторые обычные слова в юридических текстах могут иметь терминологическое значение и необходимо пользоваться соответствующими юридическими словарями и справочниками. Loophole – правовая лазейка, увертка; officer – служащий суда, полиции, а не офицер; regular officer– кадровый офицер.

Резюмируя сказанное, отметим, что юридический перевод – это сложный процесс, требующий от специалиста не только владения иностранным языком, но и знаний всех отраслей права, различных законодательств и тонкостей правовых систем других государств и международных стандартов.

---

¹ *Левитан К.М.* Юридический перевод. Основы теории и практики. — М.: Изд-во проспект, 2017. С.10.

² *Реформатский А.А.* Термин как член лексической системы. // Проблемы структурной лингвистики. — М., 1968.

³ *Дудецкая С. Г.* Метафоризация как способ терминообразования (на материале английской терминологии черепно-челюстно-лицевой хирургии и стоматологии): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: — Самара, 2007.

⁴ *Шамсеева Г.Х., Шамсеева Г.Г.* Особенности лексико-грамматического способа образования терминов права в английском и татарском языках // Вестник Казанского юридического института МВД России. — 2013. — № 3 (13). — С. 97-99.

⁵ *Андрианов С.Н., Берсон А.С., Никифоров А.С.* Англо-русский юридический словарь — М.:РУССО, 2005.

⁶ *Левитан К.М.* Указ.раб.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются особенности функционирования специализированной лексики юридического дискурса, описываются способы перевода английских юридических полноструктурных и аббревиурованных юридических терминов и словосочетаний.

ТҮЙІН

Мақалада құқықтық дискурстың мамандандырылған лексикасының жұмыс істеу ерекшеліктері қарастырылған, ағылшын тіліндегі толық құрылымдалған және қысқартылған заңды терминдер мен тіркестерді қалай аударуға болатындығы сипатталған.

ANNOTATION

The article deals with the peculiarities of functioning of the specialized lexical units of legal discourse, describes the ways of translation of English full-

structured and abbreviated legal terms and phrases.

М.В. Меркулова — преподаватель кафедры иностранных языков Уральского юридического института МВД России;

Ишбулатова А.Р. — курсант Уральского юридического института МВД России, рядовой полиции

УДК 343

СОДЕЙСТВИЕ ГРАЖДАН СОТРУДНИКАМ ПОЛИЦИИ ПРИ РАСКРЫТИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ: ПРАВОВАЯ ОСНОВА И РЕАЛИЗАЦИЯ

ҚЫЛМЫСТАРДЫ АШУДА ПОЛИЦИЯ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНЕ ЖӘРДЕМДЕСУ: ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗ ЖӘНЕ ІСКЕ АСЫРУ

CITIZENS' ASSISTANCE POLICE OFFICERS IN THE SOLUTION OF CRIMES: LEGAL BASIS AND ITS REALIZATION

Ключевые слова: содействие граждан, раскрытие преступлений, ФЗ «О Полиции», «Борцы с преступностью», уровень доверия граждан.

Түйінді сөздер: азаматтардың көмегі, қылмысты анықтау, «Полиция туралы» ФЗ, «Қылмысқа қарсы күрес», азаматтардың сенім деңгейі.

Keywords: citizen's assistance, solution of crimes, The Federal Law on Police, «Crime-Stoppers», level of citizen's trust.

На сегодняшний день высокий уровень преступности в нашем государстве является одним из тех факторов, которые отрицательно влияют на развитие страны во всех ее сферах деятельности, как в социальной, экономической, так и в политической. В связи с чем важнейшей задачей является борьба с преступностью, что требует совокупности мер, принятых для реализации данного направления. При этом у сотрудников органов внутренних дел есть множество специфических методов, сил и средств для решения задач по выявлению, предупреждению, пресечению и раскрытию преступлений. Одним этих методов является взаимодействие и сотрудничество сотрудников полиции с гражданами, что и будет приведено ниже.

На данный момент в ФЗ «О полиции», а именно в п.34 ч.1 ст.13, законодатель установил право полиции привлекать граждан с их согласия к внештатному сотрудничеству; устанавливать негласное сотрудничество с гражданами, изъявившими желание конфиденциально оказывать содействие полиции на безвозмездной или возмездной основе; объявлять о назначении вознаграждения за помощь в раскрытии преступлений и задержании лиц, их совершивших, и выплачивать его гражданам; поощрять граждан, оказавших помощь полиции в выполнении иных возложенных на нее обязанностей; привлекать для консультаций в установленном порядке специалистов государственных и муниципальных орга-

нов, организаций с сохранением за ними заработной платы (денежного содержания) по основному месту работы (службы). Непосредственное участие граждан для обеспечения общественного порядка, безопасности, раскрытие преступлений и др., может быть осуществлено в различных формах¹.

Содействие — это осознанное действие гражданина, которое направлено на оказание помощи правоохранительным органам, основываясь на своей гражданской позиции, желании исполнить свой долг. Такие действия можно выполнить единожды (предоставление информации о конкретном преступлении) либо же иметь регулярный характер. Обязательным условием содействия является характер выполняемых действий: он должен быть добровольным и осознанным. Примерами содействия могут выступать: информирование полиции о противоправности деяний; участие в качестве понятых, свидетелей; предоставление своих личных автомобилей в случае служебной необходимости, а также участие в объединениях, направленные на охрану общественной безопасности и соблюдения правопорядка. Иной формой взаимодействия граждан с сотрудниками полиции является сотрудничество. Такое явление представляет более широкую форму содействия, которая отличается ее организованностью, развитостью и регулярностью. Однако данная форма уже имеет более официальный и формально определённый характер.

По смыслу п.34 ч.1 ст.13 ФЗ «О полиции» инициатива привлечения граждан к внештатному сотрудничеству исходит от полиции, а инициатива негласного сотрудничества — от граждан, «изъявивших желание конфиденциально содействовать полиции». Однако итоговое решение принимает начальник федеральных органов исполнительной власти в сфере ОВД.

Формы сотрудничества индивидуального содействия можно разделить на гласное и негласное. Те лица, которые сами изъявили желание оказывать помощь полиции, могут сохранить свою личность инкогнито. Кроме того неразглашение может быть не только сведений, а даже самого факта сотрудничества лица с сотрудниками полиции, что указано в ФЗ «Об оперативно-розыскной деятельности»². Негласное сотрудничество выступает, как правило, в ходе оперативно-розыскных мероприятий, которое заключается в сборе необходимой информации и передачи ее правоохранительным органам.

Аналогичные явления также распространены и в практике зарубежных стран. В таких государствах как США, Япония, Швеция, Канада, Китай и в других странах для пресечения, раскрытия преступлений используется метод анонимного предоставления информации от населения. Как показывает практика, в США, Великобритании, ФРГ такие взаимодействия повышают уровень показателей при раскрытии преступлений коррумпированной направленности³. Для лиц, которые предоставляют такую информацию анонимно, создают все условия, в том числе каналы для отправки сообщений. Например, в ФРГ в 10% случаях предварительное расследование коррупционных преступлений основывалась на информации от анонимных заявителей. В целях сохранения личности в тайне и не быть подвергнутым какой-либо угрозе, была создана информационная система

Business-Keeper-Monitoring-System (BKMS® System), через которую информатор в полностью анонимном режиме может направить сообщение в правоохранительные органы. Анонимность диалога между исполнителем и заявителем сохраняется в период всего проведения дознания, а передача информации и обработка данных происходит исключительно в режиме «онлайн». Сообщения включали в себя информацию о деяниях, связанных со злоупотреблением должностных полномочий, мошенничеством, коммерческим подкупом, взятках и других экономических преступлениях. Немаловажным является возможность задавать встречные вопросы заявителям, которые создали свои анонимные почтовые ящики, что является показателем доверия к системе.

В США, Канаде и Австралии свидетели преступлений могут по телефону анонимно обратиться в полицию в рамках программ «Crime-Stoppers» («Борцы с преступностью»), не опасаясь мести со стороны преступников или обвинений в клевете⁴. В случае успеха вознаграждение колеблется от 500 до 20000 шиллингов. Тот, кто направляет информацию, получает код, а спустя неделю по нему он может узнать было ли раскрыто преступление, и какое вознаграждение ему должны заплатить – нередко в связи с этими открываются анонимные счета. В Великобритании такая программа действует более двадцати лет и применяется для борьбы с незаконным оборотом наркотиков.

В России же с этого года также действует система выплат гражданам за помощь в раскрытии преступлений. 27 августа 2018 года вступил в силу приказ МВД России о вознаграждениях информаторам⁵, который установил, что размер вознаграждения будет от нескольких тысяч до трех миллионов рублей. Как именно нужно будет помочь ОВД и какую информацию предоставить будет опубликовано на сайте. На наш взгляд, данные новшества дадут положительный результат сразу в нескольких аспектах: увеличится количество раскрытых преступлений, повысится уровень доверия граждан к правоохранительным органам и это даст дополнительную денежную компенсацию населению. Ранее же в Российской Федерации крайне редко производились выплаты гражданам за содействие сотрудникам полиции, лишь при поимке особо опасных преступников и исключительных случаях.

Однако невозможно не отметить то, что новое положение законодателя может породить некий отрицательный момент, а именно: сотрудники ОВД после получения информации могут присвоить себе сумму, данную Министерством как вознаграждение за содействие граждан. Также следует указать, что в российском законодательстве нет такого уровня государственной защиты от посягательства на информатора за предоставленные сведения, в связи с чем в последствии, даже зная что-либо, лица будут бояться предоставить какую-то важную для следствия информацию, исходя из страха за свою жизнь и жизнь своих близких.

В заключении хотелось бы сказать, что в законодательстве зарубежных стран институт взаимодействия и сотрудничества сотрудников полиции с гражданами более развит, в отличие от России. Однако в связи с нововведением в законодательство, гражданам дается возможность оказать помощь в раскрытии

преступлении, тем самым удовлетворив их взаимовыгодный интерес, что в целом приведет если не к искоренению преступности, то к успешной борьбе с ней.

- ¹ **Поздняков А.Н.** К вопросу о социальной роли граждан, привлекаемых к содействию органами внутренних дел в качестве агентов // Актуальные вопросы теории и практики оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел: Сб. науч. статей. — М.: Академия управления МВД России, 2007. С. 12-13.
- ² Федеральный закон от 2 апреля 2014 г. № 44-ФЗ «Об участии граждан в охране общественного порядка» // <http://base.garant.ru/70627294/>.
- ³ Проблемы преступности за рубежом: Организованная преступность: Сборник публикаций. — М., 2011. С. 46-51.
- ⁴ **Пантюхин К.Ю.** Опыт полиции зарубежных государств по привлечению граждан к борьбе с преступностью // Актуальные проблемы борьбы с преступностью и иными правонарушениями: Сб. мат-лов междунаро. науч.- практ. конф. — Барнаул: Барнаулский юридический институт МВД России, 2010. С. 57
- ⁵ Приказ МВД России от 6 июня 2018 г. № 356 «Об утверждении Положения о назначении и выплате полицией вознаграждения за помощь в раскрытии преступлений и задержании лиц, их совершивших» // [www.garant.ru /products /ipo /prime /doc /71916396](http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/71916396).

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена проблеме, причинам, целям, задачам и обоснованности реализации внедрения института содействия граждан сотрудникам полиции при раскрытии преступлений.

ТҮЙІН

Мақалада азаматтардың полиция қызметкерлеріне қылмыстарды ашуда көмек көрсететін институтын енгізу мәселесі, себептері, мақсаттары, міндеттері мен жүзеге асырылуының тиімділігі туралы жазылған.

ANNOTATION

The article is devoted to the problem, reasons, aims, tasks and validity of realization of citizen's assistance institution introduction to police officers in the solution of crimes.

Меркулова М.В. — преподаватель кафедры иностранных языков Уральского юридического института МВД России;

Масленникова Т.В. — курсант 301 учебной группы Уральского юридического института МВД России, рядовой полиции

UDC 351

THE WAYS OF THE QUALITIES DEVELOPMENT OF OFFICERS OF THE LAW ENFORCEMENT BODIES

ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ КҮШТІК ҚАСИЕТТЕРІН ДАМУ ТӘСІЛДЕРІ

СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ СИЛОВЫХ КАЧЕСТВ СОТРУДНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Keywords: *qualities, police officer, the law enforcement bodies, physical training, physical strength.*

Түйінді сөздер: *күштік қасиеттер, полиция қызметкері, ішкі істер органдары, дене шынықтыру дайындығы, дене күші.*

Ключевые слова: *силовые качества, сотрудник полиции, органы внутренних дел, физическая подготовка, физическая сила.*

The level of criminality in modern Russia presents high demands for the development of physical training for officers of the law enforcement bodies.

At present, a police officer must not only have a high level of theoretical knowledge in the field of legal disciplines, but also be able to correctly apply various coercive measures in accordance with legal acts for a high-quality performance of his official duties. A particularly common measure is the use of physical force, which is regulated by Art. 20 of the Federal Law No. 3 of February 7, 2011 "On the Police".

The physical condition of an officer of the law enforcement body is fully formed while solving service tasks, but his development begins when the officer is trained to perform his official duties. Police officers often resort to coercive measures. In order to use this law lawfully and effectively, the advocate of law and order needs to acquire knowledge and skills in the application of these measures, as well as have an appropriate level of physical preparedness.

The level of physical training of the internal affairs officer depends on the development of such physical qualities as strength, endurance, flexibility, speed and agility¹.

In this paper, I would like to reflect the specific features, methods of developing such physical quality as strength, as well as to form a general idea of this term, to offer a system of training methods aimed at developing strength.

Physical strength is expressed in the power capabilities of a person when performing complex actions, that is, in the sum of the indices of the strength of the limbs and trunk.

Muscle contractions are the lever of human power capabilities. Similarly, the manifestation of force depends on factors such as the weight of the burden, the external

conditions, the location of the body and its links in space, the functional state of the muscles and the mental state of man.

The location of the body and its links in space affects the magnitude of the force of action due to the uneven stretching of the muscle fibers at different initial positions of the man: the more the muscle is stretched, the more the manifested force increases².

The physical strength of each person is different, despite the same level of fitness. It depends on the body weight. Thanks to this, such concepts as absolute and relative forces of action appeared in science. Absolute strength is the maximum force that a person can show without taking into account the weight of his own body. Relative force - the maximum force that a person can display with regard to his own weight, is determined by dividing the absolute strength indicator by the body weight indicator of the subject.

A very important element that helps to determine muscle strength is the mode of operation of the muscles. During the performance of general physical or professional activities a person can raise, lower or hold different weights. Muscles that contribute to the performance of these movements work in different regimes. When overcoming the resistance, the muscles begin to contract and shorten, and the muscles that resist this resistance can lengthen, for example, by keeping a very heavy load. It is also possible to contract muscles with constant tension or load from the outside.

Thus, by force is meant the ability of a person to overcome external resistance or counteract him through muscular efforts.

When developing training programs for police officers on the development of power qualities, it is necessary to pay attention to the features that play an important role in creating the conditions for conducting physical education classes, which will allow for a more detailed approach to the creation of a training program adapted to the conditions of service in the Ministry of Internal Affairs of Russia.

Firstly, the life activity of police officers is associated with permanent employment, so the amount of time to organize a training session remains catastrophically small. It is also necessary to mention the planned and unscheduled classes aimed at raising the moral and psychological state of the officer.

Secondly, the service in the subdivisions of the Ministry of Internal Affairs of Russia does not do without the service for 24 hours, the so-called daily duty or the protection of public order, thanks to which the officer is forced to skip classes on physical training, which greatly complicates the comprehensive assimilation of the training process.

Thirdly, physical activity takes place in a group mode, not individually, and therefore, physical exercises must be accessible for understanding, effective, easy to perform, without using different simulators and special adaptations, and also correspond to the level of physical fitness and age of officer.

Scheduled group sessions, of course, contribute to the development of physical qualities for officers, but because of the short time interval they can not ensure the assimilation of the full volume of physical elements that are necessary for the full performance of their official duties.

Therefore, in addition to group sessions of general physical orientation, law enforcement officers should attend additional classes, which are carried out on their own initiative in their free time. For example, occupation in sports sections, or self-training on public sports equipment using the weight of your own body: pulling on the crossbar, pushing away from the floor, squats, etc.

The correct organization of physical exercises for the development of power can have a beneficial effect on the overall health and physical fitness of the entire police force.

When building a training program, it is necessary to take into account the physiological abilities of men and women, which differ significantly. As a general rule, the weight of a woman is much less than that of a man, as the growth of muscle mass in the male part of the population is more developed than the hormonal structure of the female body allows, and when forming fat deposits the female body "stores" excess energy in the thighs and buttocks, and the male body focuses on the stomach.

The level of development of muscle strength is determined by the number of muscles involved in the period of physical training. Proceeding from this, two basic methods of development of power abilities stand out: use of exercises with the maximum conditions and performance of exercises with unsymmetrical burdens³.

Exercise with maximum effort is to perform exercises with the maximum burden, which provides maximum work of the neuromuscular apparatus and the greatest increase in power abilities. The circumscribed state of the muscles during work gives a tremendous load to the mental receptors of the body, which leads to overstrain of the muscles, resulting in the work of "extra" muscle groups, which in turn makes it difficult to improve the technique of movements.

Exercises with unsound constraints consist in performing movements with the maximum number of repetitions using relatively small weights. The main task of such exercises is to perform a fairly large amount of work, which accelerates the development and growth of muscle mass.

Also for the development of power abilities it is appropriate to use such a method of training as "statics", which is based on the immobile position of the body with the maximum muscle tension for a certain time.

It is worth noting the shock method, as a method of developing explosive force, consisting in performing various exercises with weights, while applying acceleration. A vivid example is the jump upwards from the place by a jerk with two legs with a weighting in the hands.

For the development of speed, it is worth resorting to fast movements with little resistance. In order to develop speed-strength abilities, exercises are used with the overcoming of the weight of one's own body (for example, jumping) and with external weights (for example, repulsion of printed balls)⁴.

Physical exercises that contribute to the development of speed-strength qualities are divided into two groups: rapid-nature exercises and strength-type exercises.

It is worthy to pay tribute to the gymnastics exercises, since their execution can take place absolutely anywhere and does not require the use of any special attributes,

which is very important for the police officer. Gymnastic exercises maintain a normal body weight and an average body fat level.

For male officers, the actual method of maintaining and developing power abilities is exercises with weight, which strengthens the wrists, forms a strong grip, and also develops the shoulder joints and increases mobility in them. A huge plus is the multifunctionality and minimum cost of this projectile in comparison with other power shells.

An important rule is the sequence of the exercise program, namely the transition from "explosive" exercises aimed at developing explosive strength, to exercises that develop maximum strength, and then to exercises involving a large number of repetitions.

To create a training program, it is necessary to determine which results the officer expects, and already on the basis of this, having consulted with a specialist for more effective results and preventing possible adverse health consequences, start the training process.

In order to become a true professional of his work, the officer must develop all the above qualities in himself and resort to training his muscular system as often as possible. Physical training is one of the fundamental qualities in the professional activity of a police officer, who must possess not only excellent knowledge in the theoretical aspect of the activity of the law enforcement bodies, to have immaculate knowledge of the use of physical force, special means, but also to be able to perform these measures without delay coercion in practice.

Exercises aimed at the formation of physical strength, used in physical education classes, should be simple enough to learn and perform, but at the same time - effective. Only an integrated approach to the training process will achieve high results.

-
- ¹ *Защиторский В.М.* Вопросы методики воспитания физических качеств. — М., 2015. — 274 с.
  - ² *Литвиненко С.Н.* и др. Физическая подготовка специалистов таможенной службы: Учеб. пос. — Саратов: Ай Пи Эр Медиа, 2015. — 328 с.
  - ³ *Дикун В.И., Зиновьева А.А.* Как стать сильным. — М.: / Изд-во: «Знание» 2016. — 276 с.
  - ⁴ *Белинович В.В.* Обучение в физическом воспитании. — М., 2016. — 326 с.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются способы повышения физической подготовки сотрудников органов внутренних дел в связи с высокими требованиями к развитию силовых качеств сотрудников полиции для выполнения своих основных обязанностей.

ТҮЙІН

Мақалада өзінің негізгі міндеттерін орындау үшін полиция қызметкерлерінің күштік қасиеттерін дамытуға қойылатын жоғары талаптарға байланысты ішкі

істер органдары қызметкерлерінің дене дайындығын арттыру тәсілдері қарастырылады.

ANNOTATION

The article considers the ways of officers' physical training increase in the law enforcement bodies because of the high demands to the qualities development of the police officers to perform their basic duties.

Молдыбаева Р.Б. — старший преподаватель-методист учебно-методического центра Актыубинского юридического и института МВД Республики Казахстан, магистр юридических наук, майор полиции

УДК 378

АКАДЕМИЧЕСКАЯ МОБИЛЬНОСТЬ КУРСАНТОВ КАК ИНСТРУМЕНТ СЕТЕВОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ВУЗОВ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ СТРУКТУР

КУРСАНТТАРДЫҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ҰТҚЫРЛЫҒЫ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫ МЕН МЕМЛЕКЕТТІК ҚҰРЫЛЫМДАРДЫҢ ЖЕЛІЛІК ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

ACADEMIC MOBILITY OF CADETS AS A TOOL OF NETWORKING COOPERATION AND UNIVERSITIES SPONSORED BY GOVERNMENT AGENCIES

Ключевые слова: сотрудничество, академическая мобильность, обучаемый, кредитная технология обучения, ВУЗы МВД РК.

Түйінді сөздер: ынтымақтастық, академиялық ұтқырлық, білім алушы, кредиттік оқыту технологиясы, Қазақстан Республикасы ІІМ-нің ЖОО.

Keywords: Cooperation, academic mobility, learning, credit technology of education, Educational Institutions of the MIA of RK.

Для любого современного вуза важен такой пункт, как сотрудничество с иными вузами – как зарубежными, так и с отечественными. Этот пункт является показателем его имиджа, популярности и привлекательности для абитуриентов, а также является закономерным следствием процессов интернационализации и глобализации, затрагивающих все сферы деятельности человека, в том числе и высшее образование. Интеграция вузов является ключевой тенденцией современного высшего образования.

В соответствии с Государственной программой развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг. развитие академической мобильности, как одного из принципов Болонской декларации, определено одним из целевых индикаторов. Академическая мобильность обучающихся является одним из приоритетных направлений деятельности института, способствующих улучшению ка-

чества образования, повышению эффективности научных исследований, установлению внешних и внутренних интеграционных связей, выполнению миссии высшего учебного заведения.

Одной из форм интеграции вузов является сетевое взаимодействие, подразумевающее создание сети учебных заведений, сотрудничающих друг с другом.

Необходимо отметить концепцию академической мобильности обучающихся высших учебных заведений Республики Казахстан от 19 января 2011 года, которая гласит, что Республика Казахстан является первым Центрально-Азиатским государством, который удостоился чести присоединиться к Болонской декларации и стал полноправным участником европейского образовательного пространства. Присоединение Казахстана к Болонскому процессу дает определенные возможности для казахстанских вузов и обучающихся: 1) приведение отечественных образовательных программ и учебных планов в соответствие с европейскими стандартами; 2) признание отечественных квалификаций и академических степеней; 3) обеспечение академической мобильности обучающихся и преподавателей; 4) перезачет кредитов обучающихся казахстанских вузов в зарубежных университетах и наоборот; 5) реализация совместных образовательных программ; 6) создание условий для обеспечения конвертируемости казахстанских дипломов о высшем образовании в европейском регионе и права выпускников на трудоустройство в любой стране. Главная цель, ради которой осуществляется движение в международное образовательное пространство - обеспечение качества казахстанского высшего образования в соответствии с мировыми стандартами, повышение его привлекательности и конкурентоспособности. Одним из основных принципов Болонской Декларации является академическая мобильность обучающихся и преподавателей¹.

АЮИ на сегодняшний день взаимодействует с десятью высшими учебными заведениями Казахстана, в том числе тремя академиями МВД. 1 раз в 2 месяца ВУЗы собираются в рамках заседания для обсуждения тех или иных вопросов, касающихся образовательной системы, совершенствования учебного процесса, ведения новшеств для повышения качества образования. Несмотря на то, что вопрос об академической мобильности обучающихся поднимался неоднократно, он также остается до сегодняшнего дня одним из основных не реализованных вопросов среди высших учебных заведений МВД Республики Казахстан.

Согласно п.п. 2-2 п.2 Закона Республики Казахстан «Об образовании», академическая мобильность — перемещение обучающихся или преподавателей-исследователей для обучения или проведения исследований на определенный академический период (семестр или учебный год) в другую организацию высшего и (или) послевузовского образования (внутри страны или за рубежом) с обязательным перезачетом освоенных учебных программ, дисциплин в виде академических кредитов в своей организации высшего и (или) послевузовского образования или для продолжения учебы в другой организации высшего и (или) послевузовского образования².

Различают внешнюю (международную) и внутреннюю (национальную) академическую мобильность. Под внутренней академической мобильностью понимается обучение обучающихся, а также работа преподавателей-исследователей в ведущих казахстанских вузах. Академическая мобильность отличается от традиционных зарубежных стажировок, прежде всего, тем, что, во-первых, обучающиеся едут учиться зарубеж хоть и на ограниченные, но длительные сроки - от семестра до учебного года, и, во-вторых, во время таких стажировок они учатся полноценно, не только изучают язык и ознакомительно отдельные дисциплины, а проходят полный семестровый или годичный курс, который им засчитывается по возвращении в базовый вуз.

Под внешней академической мобильностью понимается обучение обучающихся в зарубежных вузах, а также работа преподавателей, исследователей в зарубежных образовательных или научных учреждениях.

В настоящее время внешняя академическая мобильность не выполняется при обучении курсантов в ведомственных учебных заведениях МВД как в Республики Казахстан, так и за рубежом. Это объясняется следующими факторами. Для обучения наших курсантов за рубежом необходимо двустороннее соглашение между заинтересованными Министерствами. Необходимо отметить, что между Министерствами Республики Казахстан и Российской Федерацией с 2005 года имеется соглашение об обучении курсантов на территории России в течении 5 лет, до получения курсантами полного образования, а академическая мобильность, как это определено в понятии, а именно «перемещение обучающихся для обучения на определенный академический период (семестр или учебный год)» не реализуется в системе ведомственного образования, так как не оговорен этот пункт в двухстороннем соглашении.

Если рассматривать академическую мобильность внутри страны между ведомственными ВУЗами, то данный вариант является нецелесообразным, а также не представляется возможным выполнить его. Так как за каждым учебным заведением МВД закреплены разные специализации и, соответственно, каждый ведомственный ВУЗ имеет определенное направление в обучении, соответственно разные кредиты на получение той специализации на которой делается упор. Поэтому, на наш взгляд необходимо, чтобы каждый ведомственный ВУЗ обучал по всем направлениям, для успешной реализации данной нормы. Если, данное ограничение можно разрешить, то следует разработать механизмы обеспечения внутриведомственной академической мобильности обучающихся в ВУЗ-ах — членах УМО по специальности "Правоохранительная деятельность".

на оснований вышеизложенного предлагается:

1. Разработать единый нормативный документ по соответствующей специальности, на основании которого будет осуществляться процедура ведомственной академической мобильности среди ВУЗов.

2. Предусмотреть возможность по обмену обучающихся лишь для категории обучающихся 1 курса очной формы обучения по завершении 1 семестра и обу-

чающихся 2-3 курсов очной формы обучения в один из академических периодов по выбору обучающегося.

3. Определить средний балл успеваемости - "3,0" представляющий возможность академической мобильности обучающимся.

Таким образом, хотелось бы отметить, что мировое сообщество отметило положительность академической мобильности обучающегося, и с каждым годом возрастает число лиц, обучающихся за рубежом или же внутри страны по данному методу обучения. Но необходимо отметить, что академическая мобильность в полной мере реализуется в гражданских ВУЗах нашей страны, а для ведомственных учебных заведениях, необходимо, как мы отмечали выше, отказаться от деления по специализации и готовить для территориальных подразделений «универсальных полицейских», как отмечает в своих выступлениях министр МВД Республики Казахстан К.Н. Касымов. Только исходя от такого подхода, мы видим реализацию данной нормы Закона Республики Казахстан «Об образовании».

---

¹ Концепция академической мобильности обучающихся высших учебных заведений Республики Казахстан (обсуждена и одобрена на совещании ректоров в рамках расширенной Коллегии Министерства образования и науки Республики Казахстан от 19 января 2011 года).

² Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года // zakon.kz.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются проблемы, которые возникают в рамках академической мобильности обучающихся в ведомственных учебных заведениях МВД Республики Казахстан и пути решения.

ТҮЙІН

Бұл мақалада Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық оқу орындарында білім алушылардың академиялық ұтқырлығы шеңберінде туындайтын мәселелер және шешу жолдары қарастырылады.

ANNOTATION

This article discusses the problems that arise in the framework of academic mobility of students in departmental educational institutions of the Ministry of internal Affairs of the Republic of Kazakhstan and solutions.

Сагинтаева А.А. — преподаватель-методист учебно-методического центра Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букенбаева, майор полиции

УДК 371:004

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ И КРЕДИТНОЙ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАНИИ КАК ОДИН ИЗ ВЕДУЩИХ НАПРАВЛЕНИЙ К ПРОФЕССИОНАЛИЗМУ

КӘСІБИ ШЕБЕРЛІККЕ ЖЕТЕКШІ БАҒЫТТАРДЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ БІЛІМ БЕРУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ КРЕДИТТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ЕНГІЗУ

THE INTRODUCTION OF INNOVATIVE AND CREDIT TECHNOLOGIES IN EDUCATION AS ONE OF THE LEADING DESTINATIONS FOR PROFESSIONALISM

***Ключевые слова:** кредитная технология, инновационная технология, познавательная и поисковая деятельность.*

***Түйінді сөздер:** кредиттік технология, инновациялық технология, танытушылық және ізденушілік қызмет.*

***Keywords:** Credit technology, innovative technology, cognitive and battlefield archeology.*

В целях осуществления задач, которые определил Президент страны, профессиональное обучение становится важнейшим аспектом образовательного процесса, отвечающим потребностям государства и тенденциям развития во всем мире.

Одним из путей повышения эффективности профессионального образования в высших ведомственных учебных заведениях является оптимизация учебной деятельности, которая подталкивает профессорско-преподавательский состав на поиск оптимальных вариантов обучения, то есть максимально исполнимых и практичных в конкретных условиях и в определенный период.

Оптимизируя учебный процесс, педагог четко представляет цель, к которой он стремится. А суть технологического подхода к обучению, это как раз умение «строить» или конструировать учебный процесс. Специфика педагогической технологии направлена на конструирование и осуществление такого учебного процесса, который должен гарантировать достижение поставленной цели.

Инновационные педагогические технологии являются эффективным средством совершенствования и оптимизация процесса обучения. Результат их использования при подготовке специалистов органов внутренних дел должен в конечном счете дать нам модель личности сотрудника ОВД, готового к выполнению профессиональных функций. Эта готовность будет выражаться в овладении им в полной мере той суммой профессиональных знаний, навыков, умений, которые позволят ему компетентно и эффективно решать профессиональные задачи.

Как отмечает Г.И. Кабанова одним из инновационных направлений в педагогике на сегодняшний день является осмысление новой роли преподавателя. Если

при традиционной системе образования преподаватель вместе с литературой по своей дисциплине был основным и наиболее компетентным источником знаний. Его профессиональные умения должны быть направлены не просто на контроль знаний и умений, а на диагностику их деятельности, чтобы вовремя помочь квалифицированными действиями устранить или преодолеть намечающиеся трудности в познании и применении знаний. Сегодня соотношение элементов обучения/изучения в учебном процессе и доля активного изучения определяют эффективность образовательной технологии и ее соответствие современным тенденциям, таким как рост информационных ресурсов и разнообразие информационных потоков от преподавателя к слушателю; когда обучение сопряжено с основной деятельностью и требования обучающихся к подготовке и уровню учебной информации высоки; повышение самостоятельности обучаемых в ходе учебного процесса как форма подготовки наиболее высокопрофессиональных специалистов.

Таким образом, мы видим, что «задача современного обучения и образования в целом состоит скорее не в том, чтобы сообщить обучающемуся обширные знания – гораздо важнее привить и развить у них умение самостоятельно учиться и совершенствовать свои знания, а также осмысливать и оценивать свои действия¹.

Главным приоритетом в процессе обучения должен стать переход от стандартного способа передачи учащимся готовых знаний к развитию их способностей к анализу, синтезу и логическому мышлению. Смена типа учения с информационно-репродуктивного на активно-творческий обуславливает переход от традиционных форм и методов обучения к таким, которые воплощают в себе педагогическую интеграцию образования, науки и практической деятельности. В связи с этим интересной видится классификация педагогических технологий, предложенная Г.К. Селевко. По типу организации и управления познавательной деятельностью взаимодействие преподавателя и учащегося он характеризует как разомкнутое (неконтролируемая, некорректируемая деятельность обучаемых), цикличное (с контролем, самоконтролем и взаимоконтролем), рассеянное (фронтальное) и направленное (индивидуальное) и, наконец, ручное (вербальное) или автоматизированное (с помощью учебных средств)².

Сочетание этих признаков формирует определенные виды технологий, среди которых и классическое лекционное обучение, и обучение с помощью информационных средств обучения.

Инновации в классическом лекционном обучении, имеющем многовековые традиции и опыт, заключаются в применении в учебном процессе проблемных лекций, в которых процесс познания слушателей приближается к поисковой, исследовательской деятельности. Представляется очевидным, что познавательная активность слушателя проявляется не тогда, когда структура какой-то познавательной задачи предлагается ему в готовом виде и тем более не тогда, когда ему в информационном плане сообщается эмпирический материал, а лишь тогда, когда

он сталкивается с интеллектуальным затруднением, выход из которого не возможен без осознания и разрешения некоей мыслительной задачи³.

В сотрудничестве с преподавателем обучаемый «открывает» для себя новые знания, постигает теоретические особенности своей профессии или отдельной науки. Логика проблемной лекции принципиально отлична от логики лекции информационной. Если в последней, содержание ее выносится как известный, подлежащий лишь запоминанию материал, то на проблемной лекции новое знание вводится как неизвестное для слушателя. Основным дидактическим прием «включения» мышления аудитории на проблемной лекции – создание проблемной ситуации, имеющей форму познавательной задачи⁴.

Другим приоритетным направлением оптимизации обучения, связанным с компьютерными технологиями, является применение электронных учебников. Педагогические коллективы ведомственных учебных заведений должны вести работу по разработке электронных учебников – обучающей программе комплексного назначения, обеспечивающей контроль знаний, представление теоретического материала, информационно-поисковую деятельность, моделирование с компьютерной визуализацией и сервисные функции при условии осуществления интерактивной обратной связи. Использование такого вида обучения обусловлено необходимостью для специалиста развивать свой интеллектуальный потенциал, уметь ориентироваться в образовательном процессе, самостоятельно извлекать знания в условиях активного использования возможностей современных технологий информационного воздействия. Возможности этих технологий велики, поскольку позволяют своевременно включать новую тематику, обновлять информацию, отражающую современные научные достижения.

Таким образом, на основании вышеизложенного можно отметить, что в качестве острого вопроса подготовки профессиональных кадров правоохранительных органов, является проблема оптимизации учебного процесса и внедрение в него инновационных технологий, которые предполагают такую организацию обучения, при которой обеспечивается достижение максимально возможной для данных условий эффективности решения учебно-воспитательных задач без превышения на это норм времени. Проблема внедрения в педагогический процесс инновационных технологий может быть решена через самостоятельный творческий подход к своим обязанностям преподавателя, качество усвоенного материала и профессиональных качеств каждой личности. Благодаря такому подходу будет достигнут качественно-высокий уровень обучения и подготовки кадров, позволяющих Казахстану занять достойное место в современном мире.

---

¹ *Кабанова Г.И.* Опыт внедрения инновационных технологий в общеобразовательный процесс. — СПб., 2006. С. 43.

² *Селевко Г.К.* Новые образовательные технологии. — М., 2003.

³ Там же.

⁴ *Бабанский Ю.К.* Избранные педагогические труды. — М.: Педагогика, 1989.

АННОТАЦИЯ

В настоящей статье говорится о введенной кредитной технологии в высшие ведомственные учебные заведения. Полагаем, что такая система учебного процесса является одним из способов формирования ключевых компетентностей обучающихся. При этом кредитная технология понимается как технология организации образовательных ситуаций, в которых курсант решает проблемы, ставит и достигает субъективно значимой цели, а также выступает и сопровождается как технологией самостоятельной деятельности для него.

В результате использования кредитной технологии в системе образования в вузе был сделан вывод о том, что вместе с данной технологией применяется и вводится новая педагогическая методика обучения и она представляет собой возможную альтернативу традиционной линейной системе.

ТҮЙІН

Шынайы мақалада жоғарғы оқу орындарында кредиттік технологияны енгізу туралы айтылады. Осындай жүйе оқу салаларының компонентің анықтайтын негізі тәсілдердің бірі деп есептейміз. Осының арқасында кредиттік технология курсанттардың барлық мәселелерін шешіп, алдына қойған мақсат-мүдделеріне жету жолында оқу-ынтасын жоғары дәрежеде көтеретін жиынтық ретінде қарастырылады.

Кредиттік технологияны пайдалану барысында жоғары оқу орындарының жүйесінде технологиямен қатар, оқытушылықтың да білім деңгейі артып, білім сапасын дамытуда алдына үлкен мүмкіндіктер ала алады.

ANNOTATION

This article refers to the introduced credit technology in higher educational institutions. We believe that such a system of the educational process is one of the ways to form the key competencies of students. At the same time, credit technology is understood as a technology of organization of educational situations in which the student solves problems, sets and achieves a subjectively significant goal, as well as acts and is accompanied by a technology of independent activity for him.

As a result of the use of credit technology in the education system in the University, it was concluded that together with this technology is used and introduced a new teaching methodology and is a possible alternative to the traditional linear system.

Татарян В. Г. — профессор кафедры административного права Московского университета МВД России им. В.Я.Кикотя, доктор юридических наук, профессор, Отличник Советской милиции МВД СССР, Почетный работник высшего профессионального образования РФ, Отличник высшего образования Минобрнауки Кыргызской Республики, Почетный сотрудник налоговой полиции РФ, Почетный сотрудник финансовой полиции Кыргызской Республики, Почетный работник МЧС Кыргызской Республики, Почетный ветеран МВД Республики Казахстан, Академик Евразийской академии административных наук, полковник в отставке;

Абеуов Е.Т. — начальник Управления образовательных учреждений Департамента кадровой работы МВД Республики Казахстан, к.ю.н., доцент, полковник полиции МВД РК

УДК 342.9

ПРИНЦИП «НУЛЕВОЙ ТЕРПИМОСТИ К БЕСПОРЯДКАМ И КОРРУПЦИИ В ОБЩЕСТВЕ»

«ҚОҒАМДАҒЫ ТӘРТІПСІЗДІКТЕР МЕН СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОР- ЛЫҚТАРҒА МҮЛДЕМ ТӨЗБЕУШІЛІК» ҚАҒИДАТЫ

THE PRINCIPLE OF «ZERO TOLERANCE TO DISORDER AND CORRUPTION IN SOCIETY»

Ключевые слова: административные и уголовные правонарушения, принцип нулевой терпимости к беспорядку, органы полиции РК, представления и предписания о принятии мер по их устранению.

Түйінді сөздер: әкімшілік және қылмыстық құқық бұзушылықтар, тәртіпсіздікке мүлдем төзбеушілік қағидаты, Қазақстан Республикасының полиция органдары, оларды жою жөнінде шаралар қабылдау туралы ұсыныстар мен ұйғарымдар.

Keywords: administrative and criminal offenses, zero tolerance for offenses, police of the Republic of Kazakhstan, representation about taking measures to eliminate the causes and conditions.

В Послании Президента Республики Казахстан - Лидера Нации Н.А. Назарбаева Народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: Новый политический курс состоявшегося государства» от 14 декабря 2012 г. Нурсултан Абишевич прямо отметил, что «Государство должно следовать принципу нулевой терпимости к беспорядку». Ибо «Развитое общество начинается с дисциплины и порядка во всем: комфортного подъезда, аккуратного двора, чистых улиц и приветливых лиц. Граждане страны не должны мириться даже с самыми малыми правонарушениями, хулиганством, бескультурьем, поскольку это нарушает общественный покой, снижает качество жизни. Ощущение беспорядка и вседозволенности создает почву для более серьезных преступлений. Атмосфера нетерпимости к мелким правонарушениям – важный шаг в укреплении общественной безопасности, борьбе с преступностью. Нам нужно преодолеть правовой нигилизм и включить общество в дело охраны общественного порядка. Нам необходимо увязать деструктивное социальное поведение с возможностью по-

лучить работу. Мы должны ввести меры наказания за хулиганское поведение в общественных местах, которое должно обязательно отражаться в личных делах и резюме и учитываться при приеме на работу и продвижении по карьерной лестнице. Все это должно стать нормой общественной жизни». Далее в своем Послании Н.А. Назарбаев озвучил свои указания Правительству РК и Совету безопасности РК. Некоторые из них, имеющие отношения к деятельности правоохранительных органов РК, в том числе и органов МВД (полиции) РК, мы кратко приведем в данной публикации.

Итак, Президент Казахстана указал, что «Мы должны продолжить реформу правоохранительных органов и спецслужб. Без этого мы не решим задачи формирования «нулевой терпимости» к беспорядкам и искоренения коррупции. За последние три года был проведен ряд важных реформ правоохранительных органов и специальных служб РК. Это важный шаг укрепления государственности. Улучшена правовая база их работы. Четко определены функции. Исключено дублирование деятельности. Гуманизирована уголовная политика. Проведена тотальная аттестация сотрудников всех силовых структур. При этом из более чем 100 тысяч человек аттестацию не прошли и были уволены из органов 12,5 тысячи человек. Эта работа будет продолжаться и дальше».

Далее Президент РК поручил своей Администрации совместно с Советом безопасности РК и Правительством РК провести следующие мероприятия: «1. Подготовить план действий по повышению денежного содержания и пенсионного обеспечения сотрудников правоохранительных органов; 2). Увеличить с 2013г. размеры доплат за специальные звания до уровня окладов по воинским званиям; 3). Разработать концепцию кадровой политики правоохранительных органов; 4) Создать на базе Высшей аттестационной комиссии РК постоянно действующую структуру по кадровой политике в правоохранительных органах; 5) Сформировать президентский резерв руководителей правоохранительных и специальных органов». Далее он поручил Администрации Президента РК, Совету безопасности РК совместно с Правительством РК сформировать межведомственную рабочую группу и до конца второго квартала 2013 года разработать проект Программы дальнейшей модернизации правоохранительной системы страны и разработки проектов концептуально новых Кодексов РК, в том числе Уголовного кодекса РК, Уголовно-процессуального кодекса РК и Кодекса РК «Об административных правонарушениях»¹.

Далее нам хотелось бы отметить, что данные Президентом РК поручения были успешно и достаточно быстро выполнены. И уже всего лишь через полтора года, в июле 2014 г. Парламентом страны были приняты следующие концептуально новые Кодексы: 3 июля 2014 г. принят «Уголовный кодекс РК», 4 июля 2014 г. «Уголовно-процессуальный кодекс РК», а 5 июля 2014 г. - «Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях».

Здесь нам так же хотелось с гордостью за себя отметить, что один из авторов данной публикации – проф. В.Г. Татарян, был официально приглашенным разработчиком проекта концептуально нового КоАП РК, а также был включен в экспертную комиссию Министерства юстиции РК и поэтому принял участие не

только в подготовке проекта концептуально нового КоАП РК, но и лично подготовил итоговое экспертное заключение по данному проекту на ста страницах. По результатам данной работы приказами Министра юстиции РК был отмечен ведомственными наградами – Медалью «За вклад, внесенный в развитие системы органов юстиции Республики Казахстан» и Почетными грамотами МЮ РК. Казахстанские коллеги не забыли также наградить и премиями. Проф. Татаряну В.Г. также хотелось бы поблагодарить руководителей разного уровня из МВД Казахстана за то, что и они не забывают поздравлять своих однокашников, коллег, ветеранов ОВД, которые десятилетиями служили на территории Казахстана. Это особенно приятно, когда нас не забывают поздравлять с различными Юбилейными датами и награждать ведомственными наградами МВД РК, в том числе в связи со 100-летием образования Советской милиции, 15-летием, 20-летием и 25-летием образования Казахстанской полиции, 100-летием образования органов Уголовного розыска и проч.

Это мы к вопросу о том, что коллеги из Казахстана - наши верные союзники по СНГ, по Таможенному Союзу, по Евразийскому Экономическому Союзу, приглашая для совместной работы ведущих российских ученых, преподавателей, практических сотрудников правоохранительных органов, не забывают сказать им: «Большое спасибо за вашу плодотворную работу!». Мы же советские, а теперь уже более 25-ти лет и российские ученые по возможности также с удовольствием сотрудничаем со своими коллегами из стран СНГ, к тому же, если они еще и являются талантливыми и верными учениками. Но об этом мы более подробно поведаем в конце нашей публикации.

А теперь о главной теме нашей совместной с казахстанскими коллегами и учениками публикации. В настоящей работе авторы, действующие сотрудники и ветераны органов внутренних дел Союза ССР, Российской Федерации и Республики Казахстан, предприняли попытку разъяснить в доступной форме порядок реализации органами полиции Республики Казахстан принципа «нулевой терпимости к беспорядку», а также порядок реагирования должностных лиц органов внутренних дел (полиции) Республики Казахстан на причины и условия, способствующие совершению административных правонарушений и преступлений, используя новейшее казахстанское законодательство и правоприменительную практику.

Начнем с анализа содержания соответствующих статей и глав нового КоАП РК, принятого в 2014г. В процессе принятия решений по делу об административном правонарушении, на основании статьи № 826 Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях (далее – КРКоАП), должностные лица органов внутренних дел (полиции) Казахстана имеют право вносить в соответствующие организации и их должностным лицам представления о принятии мер по устранению причин и условий, способствующих совершению административных правонарушений или преступлений².

Должностными лицами органов внутренних дел, которые могут выносить такие представления, являются сотрудники вышеназванных органов, перечисленные в статье № 685 – «Органы внутренних дел (полиция)» КРКоАП, которые

имеют право принимать решения по делам об административных правонарушениях. Рассматривать дела об административных правонарушениях и налагать административные взыскания от имени органов внутренних дел (полиции) вправе: 1) начальники органов внутренних дел, местной полицейской службы и их заместители; 2) начальники городских, районных, поселковых отделов, отделений полиции, местной полицейской службы органов внутренних дел и их заместители; 3) начальники линейных отделов, отделений органов внутренних дел; 4) сотрудники органов внутренних дел (полиции), имеющие специальные звания; 5) председатель комитета и начальники управлений, отделов, отделений административной полиции, местной полицейской службы органов внутренних дел и их заместители; 6) начальники и их заместители подразделений природоохранной полиции органов внутренних дел; 7) сотрудники подразделений по делам несовершеннолетних органов внутренних дел; 8) начальники и их заместители специализированных подразделений полиции органов внутренних дел по борьбе с преступными посягательствами на рыбные запасы; 9) начальники управлений, отделов, отделений миграционной полиции органов внутренних дел и их заместители³.

Кстати, правовую основу осуществления такой деятельности составляют и иные нормативные правовые акты Республики Казахстан. Например, согласно п. 28 Положения о Комитете административной полиции Министерства внутренних дел Республики Казахстан, утвержденного приказом Министра внутренних дел Республики Казахстан от 01 октября 2014 года № 662, подразделения административной полиции, в пределах своей компетенции, имеют право выносить представления о принятии мер по устранению причин и условий, способствующих совершению административных правонарушений, и обеспечивают контроль за их исполнением⁴.

На основании п. 12 постановления Правительства Республики Казахстан «О повышении роли участковых инспекторов полиции органов внутренних дел в охране общественного порядка и обеспечении общественной безопасности» от 24 декабря 1996 г. № 1598 «участковый инспектор полиции в пределах возложенных задач и своей компетенции обязан разрабатывать обязательные для юридических и физических лиц предписания и предложения, направленные на предупреждение административных правонарушений, устранение причин и условий, способствующих их совершению»⁵.

Для всех должностных лиц ОВД РК правовой основой в настоящее время является Закон Республики Казахстан от 23 апреля 2014 года № 199-V ЗРК «Об органах внутренних дел Республики Казахстан». Пункт 2 статьи № 6 - «Полномочия органов внутренних дел» этого Закона гласит: «Органы внутренних дел в пределах своей компетенции имеют право: б) вносить физическим и юридическим лицам обязательные для исполнения предписания, представления об устранении причин и условий, способствующих совершению уголовных или административных правонарушений»⁶. То есть при вынесении представления о принятии мер по устранению причин и условий, способствующих совершению адми-

нистративных правонарушений, в содержании документа можно указать и иные правовые основания направления такого документа.

Отличие предписаний от представлений, выносимых ОВД, заключается в том, что предписания выносятся в отношении физических и юридических лиц (правонарушителей), а представления — в отношении должностных и юридических лиц, которые редко являются субъектами совершенных правонарушений. Предписания выносятся ОВД на основании КРКоАП в случаях необходимости уплаты штрафа (см. ст.ст. №№ 807, 893-896 Кодекса), надлежащего поведения правонарушителя (ст. 461), несоблюдения безопасности дорожного движения (ст. 605) и т.п.

Как мы уже ранее отмечали, Закон Республики Казахстан № 199-V ЗРК «Об органах внутренних дел Республики Казахстан», принятый 23 апреля 2014 года, предоставляет право лицам, осуществляющим досудебное расследование, выносить представление о принятии мер по устранению причин и условий совершенных правонарушений по уголовным делам⁷. Так, в статье № 200 Уголовно-процессуального кодекса РК от 4 июля 2014 года № 231 говорится что: «Установив при производстве по уголовному делу обстоятельства, способствовавшие совершению уголовного правонарушения, лицо, осуществляющее досудебное расследование, вправе внести в соответствующие государственные органы, организации или лицам, исполняющим в них управленческие функции, представление о принятии мер по устранению этих обстоятельств или других нарушений закона. Представления подлежат рассмотрению с обязательным уведомлением о принятых мерах в месячный срок»⁸.

Причины правонарушений можно определить как факторы, непосредственно вызывающие их совершение. Существует несколько причин правонарушений. Во-первых, социальные причины. Они были и будут главными причинами правонарушений, поскольку подавляющее их большинство обусловлено несовершенством государственного и общественного строя, различными социальными противоречиями. Именно они провоцируют такие, ныне распространенные правонарушения, как преступления (хулиганство, нанесение телесных повреждений, изнасилования и др.) среди лиц, едва достигших 14-ти лет, из-за невозможности либо крайней затруднительности занять себя учебой, спортом, посильной оплачиваемой работой и др.; кражи - вследствие невозможности найти подходящую работу; получение взяток — из-за низкой оплаты труда многих категорий работающих и т. д. Во-вторых, причины могут быть экономическими. Эти причины тесно связаны с социальными и коренятся в сфере отношений собственности, производства и потребления, распределения материальных благ. Субъекты этих правонарушений: незаконная приватизация государственных предприятий (занижение их стоимости); сокрытие доходов (вследствие слабой платежеспособности) от налогов; убийства руководителей предприятий с целью занять их место или «переделить» собственность и т.д. В-третьих, причинами могут выступать несовершенство юридических норм, которые позволяют гражданам и юридическим лицам трактовать их по своему усмотрению, то есть произвольно. Правонарушения - иногда сознательно - совершаются и из-за противоречий между различными

правовыми актами, отсутствия актов, принятие которых предписано другими актами более высокой юридической силы.

И наконец, психологические причины совершения правонарушений. Отдельные люди по своим личным качествам - агрессивности поведения, эгоистичности, бесосновательно завышенных материальных запросов, равнодушия - больше склонны к совершению различных правонарушений и даже правовому нигилизму, отрицанию права вообще. Правовой нигилист пытается вывести себя из-под подчинения любым законам независимо от их содержания. В правовом нигилизме проявляются косность, отсталость, юридическое невежество граждан; властолюбие, некомпетентность чиновников и многие другие человеческие пороки. Правовой нигилизм — это всегда высокомерное, снисходительно-скептическое восприятие права, оценка его как чего-то второстепенного в шкале человеческих ценностей.

В отличие от причин, условия правонарушений — это факторы, способствующие и облегчающие совершение правонарушений. Пожалуй, главным условием можно назвать безнаказанность правонарушителей со стороны государства либо назначение им слишком мягких наказаний. В результате правонарушители и те, кто намеревается совершить правонарушение, совершают их, не боясь привлечения к юридической ответственности. Среди других условий правонарушения можно назвать пропаганду насилия и жестокости в различных средствах массовой информации, доступность оружия, алкоголизм и наркоманию, падение уровня патриотизма и др.

Причины и условия правонарушения определяют конкретную жизненную ситуацию, в которой совершается правонарушение. Например, перед кражей субъект оценивает наличие или отсутствие сигнализации, патрулирование улиц, кадровый состав и техническую оснащенность полиции, шансы скрыться, возможность сбыта краденного, строгость наказания и т. п.

Следует также отметить, что органы внутренних дел Казахстана могут выносить представления о принятии мер по устранению причин и условий, способствующих совершению административных правонарушений только по тем правонарушениям, по которым они сами могут принимать решение о наложении административных взысканий. Для этого им следует знать весь список статей Особенной части КРКоАП, перечисленных в части № 1 статьи № 685 КРКоАП — «Органы внутренних дел (полиция)». А их на 01 октября 2018 г. насчитывается более 100 статей. Кстати, напомним, что органы внутренних дел (полиция) Российской Федерации в настоящее время наделены полномочиями по рассмотрению около 80-ти статей Особенной части КоАП РФ⁹.

Содержание представления должно состоять из следующих обязательных элементов: 1) фамилия, инициалы должностного лица или представителя юридического лица с указанием адреса; 2) краткая фабула правонарушения; 3) обстоятельства, послужившие совершению правонарушения; 4) выводы и предлагаемые меры, которые необходимо провести для устранения причин и условий, способствующих совершению правонарушений; 5) предлагаемые сроки проведения организационных и профилактических мероприятий; 6) фамилия, инициалы и ад-

рес, куда необходимо отправить результаты исполнения представления; 7) предупреждение должностного лица или представителя юридического лица о юридической ответственности за неисполнение представления о принятии мер по устранению причин и условий административного правонарушения.

Напомним, что часть № 2 статьи № 826 КРКоАП гласит: «Руководители организаций и другие должностные лица обязаны рассмотреть частное постановление и представление в течение месяца со дня его получения и сообщить о принятых мерах судье, вынесшему частное постановление, или органу (должностному лицу), внесшему представление»¹⁰.

Если субъект правонарушения игнорирует представление по неважным причинам, то в отношении них должностные лица ОВД на основании статьи № 804 КРКоАП должны возбудить производство об административном правонарушении по статье № 479 КРКоАП — «Несообщение о принятых мерах по устранению причин и условий, способствовавших совершению правонарушения»¹¹.

На основании статьи № 684 КРКоАП решение по статье № 479 КРКоАП принимают судьи специализированных районных и приравненных к ним административных судов. В административный материал по указанной выше статье входят следующие документы: 1) опись документов; 2) протокол об административном правонарушении статьи № 479 КРКоАП; 3) рапорт сотрудника ОВД, возбудившего производство по делу об административном правонарушении, зарегистрированный в дежурной части ОВД; 4) копия представления о принятии мер по устранению причин и условий, способствующих совершению административных правонарушений в порядке статьи № 826 КРКоАП; 5) постановление о языке производства по делу об административном правонарушении; 6) объяснение правонарушителя с выяснением обстоятельств и причин неисполнения предписания; 7) уведомление (извещение) о времени и месте рассмотрения дела или совершения отдельных процессуальных действий; 8) иные документы, доказывающие вину правонарушителя. Аналогичный материал составляется и в случае несообщения должностного лица или руководства юридического лица на представление следователя или дознавателя ОВД, вынесенного в порядке статьи № 200 УПК РК, для устранения причин и условий, способствующих совершению уже уголовного правонарушения.

Таким образом, должна выстроиться следующая цепочка: направление в соответствующий орган (должностному лицу) представления или предписания для устранения причин и условий, способствующих совершению правонарушений – неполучение конкретного и полного ответа от данного органа (должностного лица) – административный материал по статье № 479 КРКоАП — «Несообщение о принятых мерах по устранению причин и условий, способствовавших совершению правонарушения».

В заключение мы хотели бы всех здравствующих однокашников, учеников, коллег, а также уважаемых заслуженных и почетных ветеранов МВД СССР, МВД РФ, МВД РК и действующих сотрудников органов МВД других стран СНГ еще раз сердечно поздравить со 100-летием создания органов Советской милиции, со

100-летием образования органов Уголовного розыска и 25-летием создания Казахской полиции и пожелать всем заслуженным ветеранам МВД СССР, действующим сотрудникам МВД РФ, РК и других стран СНГ крепкого здоровья, удачи, счастья, благополучия, долгих лет прекрасной жизни, карьерного роста, успехов в служебной деятельности и Мира на нашей прекрасной Земле!!!

---

¹ Послание Президента Республики Казахстан — Лидера Нации Н.А.Назарбаева Народу Казахстана «Стратегия «Казахстан - 2050»: Новый политический курс состоявшегося государства». (Астана, 14 декабря 2012 года) // Казахстанская правда. 2012. 15 декабря.

² Напомним, что в эпоху Союза ССР депутаты Верховного Совета Казахской ССР первыми в Советском Союзе 22 марта 1984 г. приняли КоАП Каз.ССР. Он вступил в силу с 1 октября 1984г. Кстати, вторыми из 15-ти союзных республик, входивших в СССР, были депутаты Верховного Совета РСФСР, которые первый свой КоАП РСФСР приняли 20 июня 1984 г. Данный КоАП Каз.ССР, с существенными доп. и изм., просуществовал до конца января 2001 г. Напомним также, что второй КоАП уже Республики Казахстан был принят Парламентом РК 30 января 2001 г. Он действовал до 1 января 2015 г. Подробнее об этом см. наши работы: Татарян В.Г. Конституционные права и свободы человека и гражданина и проблемы кодификации административно-деликтного законодательства (Итоги разработки единой концепции, принципов, структуры и содержания основных положений альтернативных авторских проектов АДК РК и АДПК РК). В 2-х частях. — Астана: Научно-методический совет Минюста РК, 1998; Татарян В.Г. Административно-деликтные производства: понятие, виды, анализ теории и практики: Монография. /Рекомендована к печати ГУК и УУЗ МВД РК / под общей научной редакцией к.ю.н., генерал-майора милиции И.Н. Зубова и к.ю.н., доцента, полковника В.Г. Татаряна. — Караганда: Карагандинская высшая школа Комитета национальной безопасности Республики Казахстан, 1998. — 11,4 п.л.; Татарян В.Г. Конституционные права и свободы человека и гражданина и проблемы кодификации административно-деликтного законодательства (Итоги разработки доктринальной концепции, структуры и содержания основных положений альтернативного авторского проекта Административно-деликтного кодекса Республики Казахстан): Монография. В 2-х частях. Часть I. /Рекомендована к печати Научно-методическим советом Министерства юстиции РК. — Астана: Изд-во МЮ РК, 1998. — 17,1 п. л.; Татарян В.Г. Права человека и проблемы кодификации административно-деликтного процессуального законодательства: (Итоги разработки доктринальной концепции, структуры и содержания альтернативного авторского проекта Административно-деликтного процессуального кодекса РК): Монография. В 2-х частях. Часть II. Рекомендована к печати Научно-методическим советом МЮ РК. — Астана: Изд-во МЮ РК, 1998. — 13,9 п. л.; Татарян В.Г., Назарбаев К.С. Административно-деликтное законодательство: назревшие проблемы и авторский взгляд на пути его кардинального совершенствования. / Сб. научных трудов: «Законотворчество и правоприменение в РФ и РК: вопросы теории и практики». — М.: АНП ФСНП РФ, 2000. С. 5-35; Татарян В.Г. Административно-деликтное законодательство государств-участников СНГ: проблемы теории и законодательного регулирования: Монография. Рекомендована к печати НМС МЮ РК и НТС Карагандинской высшей школы Комитета национальной безопасности РК. — Астана: Изд-во НМС МЮ РК, 2000. — 430 с.; Татарян В.Г., Шергин А.П. Основные проблемы, стоящие перед новым российским административно-деликтным законодательством в начале XXI столетия и пути их решения на

этапе второй кодификации. // Актуальные проблемы обеспечения экономической безопасности государства: Мат-лы между. науч.-практ. конф., посв. 10-летию образования органов финансовой полиции Казахстана: В 2-х ч. — Астана: «Изд-во «Парасат Элемі», 2004. — Ч. II. — 1,0 п. л.; Татарян В.Г. Кодексы об административной ответственности в системе источников административно-деликтного права стран СНГ. В 3-х томах. Том I. — Астана: Академия финансовой полиции РК, 2005. — 34,8 п. л.; Татарян В.Г. Кодексы об административной ответственности в системе источников административно-деликтного права стран СНГ. В 3-х томах. Том II. — Астана: Академия финансовой полиции РК, 2005. — 39,5 п. л.; Татарян В.Г. Кодексы об административной ответственности в системе источников административно-деликтного права стран СНГ. В 3-х томах. Том III. — Астана: Академия финансовой полиции РК, 2005. — 35,8 п. л.; Татарян В.Г. Проблемы административно-деликтного законодательства государств-участников Содружества Независимых Государств: сравнительно-правовое исследование: Монография. — М.: Академия экономической безопасности МВД России, 2005. — 18,5 п. л.; Татарян В.Г. Кодификация административно-деликтного законодательства государств – участников Содружества Независимых Государств: Монография. — Москва: Академия экономической безопасности МВД России, 2008. — 18,5 п.л.; Татарян В.Г. Современное административно-деликтное законодательство государств – участников Содружества Независимых Государств: проблемы и пути их решения. Монография. — Астана, АФП РК, 2011. — 22,6 п. л.; Татарян В.Г., Круглов В.А. Проблемы формирования административно-деликтного права как самостоятельной отрасли национального права стран СНГ //Актуальные проблемы административной ответственности: материалы Всероссийской науч.-практ. конф. (Омск, 25 мая 2012 г.) / под ред. проф. Ю.П. Соловья. — Омск: Омский юридический институт, 2012. С. 176-187; Татарян В.Г., Круглов В.А. Концепция модельного материального, процессуального и исполнительного кодексов об административных правонарушениях для Содружества Независимых Государств// Научный журнал «Социально-экономические и правовые исследования» Института правоведения Академии наук Республики Беларусь. — Минск, — 2012 — № 3 (25) С. 4-13; Административно-деликтное процессуальное право РК.: Учеб. пос. / Под общ. науч. ред. проф. В.Г. Татаряна. Изд. 3-е, доп. и измен. — Караганда: Академия МВД РК им. Б.Бейсенова, 2013. — 344 с. О концептуально новом КоАП РК подробнее см.: Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях. — Алматы: ТОО «Издательство «Норма-К», 2018. — 508 с. А также наши работы: Татарян В.Г., Татарян Е.Е. Административно-деликтное законодательство государств-участников СНГ: размышления о необходимости третьего этапа их кодификации // Мат-лы между. науч.-практ. конф.: «Новое административное законодательство: вопросы теории и практики». Караганда: МОН РК, ЦКА, Изд-во «Кент», 2015. С. 3-16.; Татарян В.Г., Татарян Е.Е. История возникновения в Советском Союзе кодифицированного административно-деликтного акта: к 35-летию его Юбилею. // «Наука и образование - важнейший фактор развития общества в современных условиях»: Мат-лы III-й между. науч.-практ. конф. (29 – 30 апр. 2016г. г. Караганда, РК). Часть № 1. — Караганда, Изд-во «Кент», 2016. С. 117-126; Абеуов Е.Т., Татарян В.Г., Круглов В.А. Рассуждения по поводу начала административного процесса в законодательстве об административной ответственности стран Содружества Независимых Государств. — Астана, Журнал МВД РК «Хабаршы – Вестник», — 2016. — № 3. С. 13-16; Круглов В.А., Татарян В.Г. Отрасли национального права стран ЕврАзЭС. // «25 лет Независимости

РК: итоги и перспективы»: Мат-лы межд. науч.-практ. конф., посвященной 25-летию Независимости РК и 45-летию учебного заведения. (23 сентября 2016 г.) — Костанай: Костанайская академия МВД РК им. Ш. Кабылбаева, 2016, С. 194 – 201.

³ Там же.

⁴ Постановление Правительства РК от 30 декабря 2015 года № 1142 «Об утверждении Положения о местной полицейской службе органов внутренних дел.». Оно было введено в действие с 01 января 2016 г. А также Приказ МВД РК от 1 октября 2014 года № 662 «Об утверждении Положения о Комитете административной полиции МВД РК».

⁵ Закон РК от 21 декабря 1995 года «Об органах внутренних дел РК» (с изм. и доп. на 7 марта 2014 г.) / Ведомости Верховного Совета РК, 1995 г., — № 23, ст. 154. Напомним также, что этот порядок был разработан и принят еще постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 декабря 1996 г. № 1598. «О повышении роли участковых инспекторов полиции органов внутренних дел в охране общественного порядка и обеспечении общественной безопасности». Действует с изменениями, внесенными Постановлением Правительства РК № 826 от 10 августа 2005 г. Кстати, с принятием данного Постановления Правительства РК № 1598 утратило силу Постановление еще Совета Министров Казахской ССР от 2 марта 1987 года № 88 «О реализации постановления Совета Министров СССР от 3 февраля 1987 г. № 136 «О мерах по совершенствованию работы участковых инспекторов милиции, улучшению их материального положения». Напомним, что первый Закон Республики Казахстан «Об органах внутренних дел Республики Казахстан» был принят еще 23 июня 1992 г. С этой даты и отмечался сначала День Казахстанской милиции, а теперь уже и День Казахстанской полиции. /Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан, 1992., № 11, ст. 288; 1992 г., № 24, ст. 593; 1993 г., № 8, ст. 179; 1993 г., № 17, ст. 426; 1995 г., № 1-2, ст. 17).

⁶ Закон Республики Казахстан от 23 апреля 2014 года № 199-V ЗРК «Об органах внутренних дел Республики Казахстан» (с доп. и изменениями на 01 октября 2018 г.); Правоохранительные органы: Сб. закон-ых актов. — Алматы: ЮРИСТ, 2018. — 256 с.

⁷ Там же.

⁸ Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231-V ЗРК. (с доп. и измен. на 01 сентября 2018 г.). — Алматы: «Издательство Норма-К», 2018. — 360 с.

⁹ Там же.

¹⁰ Там же.

¹¹ Там же.

АННОТАЦИЯ

В настоящей статье авторы, действующие сотрудники и ветераны органов внутренних дел Союза ССР, Российской Федерации и Республики Казахстан, предприняли попытку разъяснить в доступной форме порядок реализации органами полиции Республики Казахстан «принципа нулевой терпимости к беспорядку», а также установленный порядок реагирования должностных лиц правоохранительных органов Республики Казахстан на возникающие причины и условия, способствующие совершению административных и уголовных правонарушений, используя новейшее казахстанское административно-деликтное и уголовное за-

конодательство и современную правоприменительную практику правоохранительных и судебных органов страны.

ТҮЙІН

Бұл мақалада авторлар, КСРО, Ресей Федерациясы және Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының қазіргі қызметкерлері мен ардагерлері Қазақстан Республикасы полициясының «тәртіпсіздікке нөлдік төзімділік қағидатын» қолдану тәртібін, сонымен қатар, Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары мен сот органдарының жаңа әкімшілік, қылмыстық және қылмыстық заңнамасын және қазіргі заманғы құқық қолдану тәжірибесін қолдана отырып, әкімшілік және қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін пайда болатын себептер мен жағдайларға Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының лауазымды адамдарының жауап қайтарудың белгіленген тәртібін қол жетімді түрде түсіндіруге тырысты.

ANNOTATION

In this article authors, current employees and veterans of Ministry of Internal Affairs of USSR, the Russian Federation and the Republic of Kazakhstan, attempted to clarify in understandable form order of implementation by the police of the Republic of Kazakhstan “principle of zero tolerance for offenses”, and established procedure for the response of law enforcement officials of the Republic of Kazakhstan on the emerging causes and conditions conducive to the commission of administrative and criminal offenses, using newest administrative-tort and criminal legislation of the Republic of Kazakhstan and modern law enforcement practice of the country’s law enforcement and judicial authorities.

Е.Е. Төрбеков — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының білім сапасын мониторингілеу және бақылау бөлімінің аға оқытушы-әдіскері, заң ғылымдарының магистрі, полиция майоры;

О.С. Толепберген — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының білім сапасын мониторингілеу және бақылау бөлімінің оқытушы-әдіскері, заң ғылымдарының магистрі, полиция майоры

ӘОЖ 371:004

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ
ОРЫНДАРЫНДАҒЫ АВТОМАТТЫ АҚПАРАТ ЖҮЙЕСІ**
**АВТОМАТИЗИРОВАННАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ СИСТЕМА В
ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ РК**
**AUTOMATED INFORMATION SYSTEM IN HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTIONS OF KAZAKHSTAN**

Түйінді сөздер: қашықтықтан оқыту мүмкіндіктері, жеке оқу күнтізбелері, білім беру, кредиттік жүйе, электрондық кітапхана.

Ключевые слова: возможности дистанционного обучения, индивидуальные календари обучения, обучение, кредитная система, электронная библиотека.

Keywords: distance learning opportunities, individual learning calendars, education, credit system, electronic library.

Қазіргі заманғы қазақстандық білім беру жүйесін жаңғырту, бір жағынан, білім беру жүйесінің кредиттік білім беру жүйесіне көшуіне, ал екінші жағынан, жаңа білім беру жүйесіне ақпараттық технологияларды енгізуге байланысты болады. **Білім беру жүйесін жаңғыртудың негізгі міндеттері:**

1. ЖОО-да жемқорлықты жою.
2. ЖОО автоматтандыру және персоналды басқару.
3. Оқушылардың сабаққа қатысуын бақылау.
4. Қашықтықтан оқыту мүмкіндіктері.

Білім беру сапасын жоғарылату үшін, ең алдымен, кафедраның және мұғалімдердің күнделікті жұмыс үрдісін автоматтандыру қажет, уақытты және ақшаны үнемдеуге мүмкіндік береді, сондықтан бұл жағдайда ең жақсы шешім ааж енгізу болып табылады.

Ақпараттық шағын жүйе немесе автоматтандырылған ақпараттық жүйе (ааж) - адам аппаратының ішкі жүйесі, оның негізгі функциялары:

- еңбек нарығындағы қажеттілікті жинау, жинақтау және жүйелеу, деректер базасында: аймақтың кең ауқымды параметрлері, өндірістік қызмет салалары, білім беру;

- интернет және электрондық пошта арқылы бұл деректер базасының қолжетімділігімен білім беру өнімдері мен қызметтерінің дерекқорында (оқулықтар, тестілеу жүйелері) жинақтау;

- оқу үдерісінің барысында аймақтық және аймақтық оқу орталықтарынан жедел деректерді жинау (студенттерді қабылдау, тестілеуден өту, білім алушыларды сертификаттау және т.б.);

- оқу-әдістемелік материалдарды ұсыну және жаңа оқу бағдарламалары мен курстарын әзірлеу үшін олардың қажеттіліктері туралы ақпарат жинау;

- орталықтан (базалық жоо), сыныптан, консультациялардан және қашықтан зондтауды тестілеуден өткізу үшін жоғары білікті оқытушылар - оқулықтарды әзірлеушілермен қамтамасыз ету.

Уәкілетті пайдаланушыларды операциялық есепке алу және оқу процесінің барысы туралы онлайн режимінде (интернет арқылы) және оқу орталығының жергілікті желісімен қамтамасыз ету¹.

Қазақстанда білім беру жүйесінде, оның ішінде жоғары оқу орындарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (ақт) қолдану қоғам мен білім беруді ақпараттандырудың мемлекеттік саясаты аясында жүзеге асырылады.

Қазақстан республикасының білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында білім беруді ақпараттандырудың, оның ішінде жоғары оқу орындарының білім берудің нақты бағыттары бекітілген:

1. Нормативтік-құқықты қолдауды өңдеу және жетілдіру.

2. Білім беру ұйымдарының ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымын дамыту.

3. Технологиялық және техникалық инфрақұрылымды қолдау.

4. Ашық қашықтықтан оқыту жүйесін құру.

5. Отандық цифрлық білім беру ресурстарын құру.

6. Білім басқармасының ақпараттық жүйесін енгізу (эмбж).

7. Педагогикалық және басқару кадрларын оқыту.

Біздің білім беру жүйесімен белгіленген барлық міндеттер мен талаптарды ескере отырып, қазақстандық жоғары оқу орындары барлық білім беру үдерістерін бақылауға, қашықтықтан оқытуды жүргізуге және электрондық құжаттарды басқару жүйесін біріктіруге мүмкіндік беретін тиісті ааж енгізу міндеті қойылды.

Бүгінгі күні қазақстандағы көптеген қазақстандық университеттерге ааж негізін қалаушы - platonus жүйесін енгізген Arta компаниясы.

2016 жылы бұл бағдарлама М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтына енгізілді.

«Platonus» (платон) — бұл университеттің және колледждердің автоматтандырылған ақпараттық жүйесі, оның құрамына студенттік басқару жүйелері, электрондық құжат айналымы жүйесімен біріктірілген оқу процесіне және қашықтықтан оқытуға қолдау көрсетіледі.

Бүгінгі күні қазақстандағы кредиттік жүйенің ең оңтайлы және барлық талаптарына сәйкес келетін ААЖ «Platonus» болып табылады.

«Платон» ААЖ функциясы мен мүмкіндіктері:

- қашықтықтан оқыту оқытудың гибридік және желілік оқыту технологиясы ретінде жүзеге асырылады;

- жеке оқу күнтізбелері;

- хабарламалар жүйесі және тапсырмалардың тапсырмалары ішкі хат-хабарларды жүргізуге және тапсырмалардың орындалуын бақылауға мүмкіндік береді;

- виртуалды аудиториялар, соның ішінде кмж қарау және оған қолжетімділік (тақырыптық зерттеулер, тақырып бойынша лекциялық материалдар), тестілеу және тағы басқалар;

- қуатты тестілеу жүйесі;

- графикалық тақтасы;

- ЖОО-бойынша форум;

- ЖОО-мен сөйлесу;

- ЖЖО-дағы барлық электрондық кітапханасы;

- студенттер мен қызметкерлердің қолжетімділігін шектеу мүмкіндігі (мысалы, ақы төленбеу немесе әкімшілік жазалау үшін) ².

«Платонус» жоғары оқу орындарында академиялық күнтізбелерді құру, оқытушыларға пәндерді тарату, кафедра бойынша сағатты есептеу, студенттерді элективті пәндерге түсіру, пайдалы академиялық ағымдарды қалыптастыру, тестілеуді жүргізу, түрлі критерийлер бойынша есептерді автоматты түрде жасау сияқты барлық білім беру үдерістерін қадағалауға мүмкіндік береді.

Жүйе жеке виртуалды сыныптар (веб-беттер) ұсынады:

- тіркеушінің кеңсесі;

- қабылдау комиссиясы;

- диспетчерлік қызмет;

- кадр бөліміне;

- оқытушыға;

- студентке³.

әр студенттің жеке виртуалды кабинетін пайдалануға мүмкіндігі бар:

- типтік оқу жоспарларымен пәндер мен пәндердің силлабустарымен танысу;

- элективті пәндерге тіркелу және олардың жеке оқу жоспарларын қалыптастыру;

- оқуға арналған транскрипт пен кестені қарау;

- виртуалды аудиторияға кіруге мағлұмат алу.

Оқытушының жетекшілігімен студенттердің өзіндік жұмысы үшін графикалық басқарма, лездік хабар алмасу жүйесі, мұғалім журналындағы сабаққа қатысуды бақылау жүйесі, пәндердегі иерархиялық ағаштар мен білім басқару жүйесі пәндеріндегі оқу-әдістемелік кешендер сияқты онлайн оқу құралдарын қамтитын виртуалды сыныптар пайдаланылуы мүмкін.

«Платонус» білім беру платформасын енгізу университеттегі оқу үдерісін тиімді және оңтайлы ұйымдастыруды қамтамасыз етеді.

Қазақстандағы кредиттік оқыту жүйесіне ааж енгізу жаңадан басталғаны себебі, platonus-дың көптеген кемшіліктері бар, олар пайдаланушылармен түзетілетін болады.

Мысалы, жүйенің өзін біріктіруде қиындықтар бар, қазір білетінімізше дайын әрі жоқ, сондықтан сіз platonus-пен интеграциялау міндетіне тап болсаңыз,

бұл туралы арта-мен сөйлесуге тырысыңыз, дерекқорды тікелей жазып, деректерді жазыңыз.

Сондай-ақ жүйе қауіпсіздігінің төмендеуі де бар. платонус үшін орнатылған дерекқор серверлерінің көпшілігі құпия сөзбен өздерінің түпкі пайдаланушысына ие болады, көптеген жоғары оқу орындар әлі де осындай қолжетімді негіздерді пайдаланады.

Қазіргі уақытта platonus-қа лайықты балама жоқ. «Білім берудің несие жүйесі» деп аталатындар өте күрделі сондықтан арта осы жүйеге сәйкес келетін өнім жасады.

Біздің ойымызша, жоғарыда сипатталған қателіктерсіз және платоннан деректерді импорттау мүмкіндігі жоқ, ұқсас функциялармен өнімді жасайтын, бірақ сонымен бірге жылдам, тұрақты жұмыс істейтін компания осы нарықта жақсы мүмкіндіктерге ие болады.

---

¹ <http://alssoft.kz/#!/home>.

² <http://www.agakaz.kz/>.

³ www.aipet.kz/archive_of_news/rules_platonus/ins_platonus_ru.pdf.

Тулешев М.Д. — преподаватель кафедры общеправовых дисциплин Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, майор полиции

УДК 351.74

ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ ДЕТЕЙ В ПЕРИОД ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР КЕЗЕҢІНДЕ БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

CHILDREN SAFEGUARDING IN THE PERIOD OF INFORMATION AND COMMUNICATIONS TECHNOLOGY

Ключевые слова: *сеть, сайт, компьютер, общение, связь, игры, гугл, информация, паутина, контакт, одноклассники, браузер, поиск.*

Түйінді сөздер: *сеть, сайт, компьютер, қарым-қатынас, байланыс, ойындар, гугл, ақпарат, паутин, байланыс, кластастар, браузер, іздеу.*

Keywords: *Site, computer, communion, association, games, guitar, information, pautina, contact, classmates, browser, search.*

Мы являемся частью эпохи информационных технологий. Ежегодно в стране активно проводится введение широкомаштабных информационных ресурсов. В связи с данными новшествами развивается система информационной защиты подрастающего поколения. Подростки являются самыми активными пользователями сети Интернет, при этом большая часть не подозревает о том, какому психологическому, физическому влиянию подвергает их виртуальное пространство. К примеру, фото и видеоролики, пропагандирующие насилие и жестокость,

агрессивное поведение суицидального, неуважительного и распущенного характера. Воздействия на несформировавшуюся личность может привести к антиобщественному поведению. Кардинальные изменения в связи неограниченной доступностью СМИ произошли в детской среде.

В последние 20 лет интернет внес множество новшеств. Но нельзя исключать его положительные и отрицательные стороны информационных и телекоммуникационных сетей (см. таб. 1).

Таблица 1:

Достоинства	Недостатки
Один из важнейших источников информации, легкодоступность информации	Информация из Интернета может быть недостоверной
Общение с людьми, находящимися на большом расстоянии	Человек может уйти в виртуальный мир, придумывать себе образ идеального общения; Появляется зависимость от Интернета и социальных сетей
Приобретение товаров и услуг, не выходя из дома; Экономия денежных средств и времени	Обман со стороны организации
Способ бесплатного распространения своих знаний, онлайн-обучение. Экономия денежных средств. Саморазвитие	Больше количество вирусов в сети Интернет, которые заражают наш компьютер, нанося угрозу файлам и документам на компьютере

Однако стремительное развитие и быстрое распространение средствами массовой информации компьютерных технологий, а также распространение сети Интернет и телекоммуникаций не только способствует саморазвитию и общению между собой подрастающего поколения, но и является источником различных угроз, среди которых наибольшее распространение получает пропаганда потребления алкогольных напитков, наркотических средств, других психотропных веществ, а также половой распущенности подростков, насилия и жестокости, агрессивного и суицидального поведения, порнографии, неуважения к семье, лжи, обмана, поощрение употребления ненормативной лексики. Подобные негативные явления могут приводить к формированию антиобщественного поведения подростков, а также к их виктимизации¹.

В законе «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию» принята за основу безопасность детей и подростков, которые в свою очередь подвергнуты самому большому риску. Безопасность одна из самых главных задач государственного регулирования, так как информация может по-разному влиять на психологию и духовную нравственную predisposedность.

На данный момент Правительство Республики Казахстан одной из важнейших задач современного общества выделил безопасность детей в сети интернет.

С данной целью в школах активно проводятся уроки медиа-безопасности для формирования у несовершеннолетних лиц выявлять информацию, которая может нанести вред и определять степень ее опасности и предвидеть угрозы со стороны сайтов. Важнейшей задачей является ознакомление учащихся с правилами безопасности и ответственности за любую полученную информацию. Как общаться, выкладывать и комментировать информацию конфиденциального характера в социальных сетях. Для того, чтобы оградить себя и своих близких от воздействия негативной информации необходимо следовать нескольким простым правилам:

- создавать копию всех важных файлов;
- пользоваться антивирусной программой;
- регулярно обновлять операционную систему;
- применять брандмауэр;
- не загружать незнакомые документы, файлы, картинки;
- необходимо помнить, что после публикации информации, она не подлежит вашему контролю и вы не будете иметь возможности удалять каждую ее копию.
- не разглашать личную информацию, при этом проверять защиту конфиденциальности информации;
- думать о том на какую тему и каким образом вы разговариваете.

Следуя перечисленным выше правилам можно защитить молодое поколение от негативного воздействия, зная что большое количество материалов, доступных в Интернете, является непригодными для несовершеннолетних².

К самым простым и дополнительным правилам поведения в сети Интернет, которые помогут обеспечить безопасность, относятся:

- немедленное закрытие вызывающих сомнение всплывающих окон;
- своевременная проверка личности человека, с которым происходит общение, остерегаться мошенничества, не перечислять никакие средства на карту подозрительным лицам.

Интернет является отличным средством для общения, бесплатного обучения онлайн, саморазвития и отдыха. Но необходимо помнить, о том что как и реальный мир, всемирная паутина может быть весьма опасна. Учащимся старших классов, осознавая возможности возникновения проблем, необходимо выработать в себе такие качества как помощь себе, младшим, взрослым, при этом составив и обращая внимание на рекомендации, с помощью которых посещение Интернет может стать менее опасным для населения. В дальнейшем работу в этом направлении можно продолжить, рекомендуя старшеклассникам, студентам, абитуриентам, курсантам более глубоко изучить проблему общения в сети с помощью конкретных программ-мессенджеров, определенных социальных сетей, поиска информации различными способами и т.д., выступать с результатами на научно-практических конференциях разных уровней, в СМИ, направив свои материалы в организации, занимающиеся этой проблемой официально.

---

¹ **Леоньев В.П.** Персональный компьютер. — М., 2004.

² Искусство защиты от взлома информации. — СПб., 2007.

АННОТАЦИЯ

В последние 20 лет интернет внес множество новшеств. Но нельзя исключать его положительные и отрицательные стороны информационных и телекоммуникационных сетей, поэтому необходимо обеспечить безопасность детей в этом направлении.

ТҮЙІН

Соңғы 20 жылда ғаламтор көптеген жаңалықтар енгізді. Бірақ оның ақпараттық және телекоммуникациялық желілерінің оң және теріс жақтарын айтпасқа болмайды, сондықтан осы бағыттағы балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету қажет.

ANNOTATION

The Internet has introduced many innovations in the last 20 years. But we cannot exclude its positive and negative aspects of information and telecommunication networks, so it is necessary to ensure the safety of children in this direction.

СОДЕРЖАНИЕ — МАЗМҰНЫ — CONTENT

Қ.А. Бүркітбаев

Білім сапасын жаңа сапалы технологиялар негізінде басқару
Основы управления новыми качественными технологическими средствами
обучения
Basis of management of new qualitative technological means of education 3

А.С. Галиуллина, Ж.Ж. Ақсақова

Кредиттік жүйе негізінде білім бере отырып, кәсіби мамандарды сапалы
дайындау ерекшелігі
Особенности качественной подготовки профессиональных специалистов на
основе кредитной системы обучения
Features of high-quality training of professional specialists on the basis of the
credit system of training..... 7

Дуйсембаева Д.А.

Физическая культура как процесс формирования личности курсанта
Дене тәрбиесі курсанттың жеке тұлғасын қалыптастыру процесі ретінде
Physical culture as a process of formation the identity of the student 11

А.Ж. Жарасхан, М.С. Салауатов

Жоғары мектеп педагогикасының ғылыми-зерттеу әдістері
Методы научных исследований в педагогике высшей школы
Methods of scientific research in the pedagogy of higher school 15

Жумагазин Е.М.

Актуальные проблемы деструктивного влияния религиозного экстремизма
среди молодежи
Жастар арасында діни экстремизмнің деструктивті ықпал етуі бойынша
өзекті мәселелер
Actual problems of the destructive influence of religious extremism among young
people 20

А.Қ. Қосмұратов, Н.А. Таласбаев

Мәңгілік ел — Қазақстан
Вечная страна — Казахстан
Eternal country — Kazakhstan..... 24

Кудабаева Ж.

Терроризм — как политическое явление
Терроризм — саяси құбылыс ретінде
Terrorism — a political phenomenon..... 29

Мазнева Ю.А.

Об особенностях перевода английских юридических терминов
Ағылшынша заң терминдерін аудару ерекшеліктері туралы
About the peculiarities of translation of english legal terms 32

М.В. Меркулова, Ишбулатова А.Р.

Содействие граждан сотрудникам полиции при раскрытии преступлений:
правовая основа и реализация

Қылмыстарды ашуда полиция қызметкерлеріне жәрдемдесу: құқықтық негіз және іске асыру
Citizens' assistance police officers in the solution of crimes: legal basis and its realization..... 36

Меркулова М.В., Масленникова Т.В.

The ways of the qualities development of officers of the law enforcement bodies
Ішкі істер органдары қызметкерлерінің күштік қасиеттерін дамыту тәсілдері
Способы развития силовых качеств сотрудников органов внутренних дел . 40

Молдыбаева Р.Б.

Академическая мобильность курсантов как инструмент сетевого взаимодействия вузов и государственных структур

Курсанттардың академиялық ұтқырлығы жоғары оқу орындары мен мемлекеттік құрылымдардың желілік өзара іс-қимыл құралы ретінде

Academic mobility of cadets as a tool of networking cooperation and universities sponsored by government agencies..... 44

Сагинтаева А.А.

Внедрение инновационной и кредитной технологии в образовании как один из ведущих направлений к профессионализму

Кәсіби шеберлікке жетекші бағыттардың бірі ретінде білім беруде инновациялық және кредиттік технологияны енгізу

The introduction of innovative and credit technologies in education as one of the leading destinations for professionalism..... 48

Татарян В. Г., Абеуов Е.Т.

Принцип «нулевой терпимости к беспорядкам и коррупции в обществе

Қоғамдағы тәртіпсіздіктер мен сыбайлас жемқорлықтарға мүлдем төзбеушілік қағидаты

The principle of «zero tolerance to disorder and corruption in society..... 52

Е.Е. Төребеков, О.С. Толепберген

Қазақстан Республикасының жоғары білім беру орындарындағы автоматты ақпарат жүйесі

Автоматизированная информационная система в высших учебных заведениях РК

Automated information system in higher educational institutions of Kazakhstan 63

Тулешев М.Д.

Обеспечение безопасности детей в период информационных технологий

Ақпараттық технологиялар кезеңінде балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету

Children safeguarding in the period of information and communications technology..... 66

Требования к материалам:

1. Текст статьи должен быть набран в редакторе WORD, шрифтом «Times New Roman», размер шрифта – 14, интервал – 1,5. Отступы: верхний, нижний, правый и левый –20 мм.

2. Материал размещается в следующем порядке: на первой строке – полная информация об авторах (фамилия, имя, отчество, научная степень, звание, должность, учреждение, город, адрес, телефон, факс, E-mail), через строчку – название статьи (заглавными буквами), на следующей – сам текст. Литература в конце основного текста с отступом в одну строку и оформляется в виде концевых сносок.

3. Сноски оформляются в соответствии с Межгосударственным стандартом ГОСТ 7.5 -98 и ГОСТ Р ИСО 12615-2013.

4. Статья, написанная на государственном (казахском), русском, английском или на других языках, должна содержать название, аннотацию, ключевые слова на государственном, русском и английском языках. Для зарубежных авторов название, ключевые слова и аннотация предоставляются на двух языках (русском и английском).

5. Объем материала не менее 5 страниц и не более 10 страниц (включая рисунки, таблицы, диаграммы и т.д.). Право включения статей в журнал и редактирование редакционная коллегия оставляет за собой. Материалы, оформленные не по требованиям, не публикуются и не возвращаются авторам. За достоверность опубликованных материалов редакция ответственности не несет.

Мақалаға қойылатын талаптар:

1. Мақала мәтіні WORD редакторында терілуі тиіс, «Times New Roman» қарпінде, өлшемі – 14, жол аралығы – 1,5. Жиік сызықтары жоғарғы, төменгі, оң және сол жақтары –20 мм.

2. Материалдар келесі тәртіппен орналастырылады: бірінші жолда – автор туралы толық ақпарат (тегі, аты-жөні, ғылыми дәреже, атағы, лауазымы, қай оқу орнынан, қаласы, мекенжайы, телефон, факс, e-mail), екінші жолдың орта тұсында – мақала атауы (бас әріптермен), бір жолдан кейін – мәтіннің өзі көрсетіледі. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі негізгі мәтіннің соңында бір жоларалық шегіністен кейін сілтемелермен ресімделеді.

3. Сілтемелер мемлекетаралық стандартқа сәйкес ГОСТ 7.5 -98 и ГОСТ РБК 12615-2013 ресімделеді.

4. Мемлекеттік (қазақ), орыс, ағылшын тілдерінде жазылған мақалада мақала атауы, түйіні, түйінді сөздері мемлекеттік, орыс және ағылшын тілдерінде қамтылуы тиіс. Шетел авторлары үшін мақала атауы мен түйінді сөздер екі тілде (орысша және ағылшынша) ұсынылады.

5. Материалдар (суреттерді, кестелерді, диаграммаларды және т.б алып қосқанда) кем дегенде 5—10 бет көлемінде болуы тиіс. Мақаланы журналға шығару және оны өңдеу құқығы редакциялық алқаға ұсынылады. Ресімделген

материалдар талаптарға сәйкес келмеген жағдайда басылымға жіберілмейді және авторларға қайтарылмайды. Жариялымға шыққан материалдардың фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Requirements for materials:

1. The text of the article should be typed in the editor WORD, the font “Times New Roman”, the font size – 14, the interval – 1.5. Indents: upper, lower, right and left –20 mm.

2. The material is placed in the following order: on the first line – full information about the authors (last name, first name, patronymic, scientific degree, rank, post, institution, city, address, telephone, fax, E-mail), through the line – title of the article (In capital letters), on the next – the text itself. The literature at the end of the main text is indented in one line and is formatted as endnotes.

3. Footnotes are drawn up in accordance with the Interstate Standard GOST 7.5 - 98 and GOST R ISO 12615-2013.

4. An article written in the state (Kazakh), Russian, English or other languages should contain the title, abstract, key words in the state, Russian and English languages. For foreign authors, the title, keywords and annotation are provided in two languages(Russian and English).

5. The volume of the material is not less than 5 pages and not more than 10 pages (including figures, tables, diagrams, etc.). The editorial board reserves the right to include articles in the journal and edit it. Materials that are not made according to the requirements are not published and returned to the authors. For the reliability of published materials, the editorial team does not bear responsibility.

МИР ЗАКОНА
Юридический научно-практический журнал
№ 9 (197) 2018
МИР ЗАКОНА
Заңгерлік ғылыми-тәжірибелік журнал
№ 9 (197) 2018
THE WORLD OF THE LAW
Juridical scientific and practical journal
№ 9 (197) 2018

Ответственный секретарь
Компьютерный набор
и верстка

А.К.Каримбаева
Д.К.Каратикенова

Журнал зарегистрирован
Министерством информации и общественного согласия РК
Регистрационное свидетельство
№ 544ж от 13 января 1999 года.

Ответственность за достоверность фактов и сведений,
содержащихся в публикациях, несут авторы.

Сдано в набор 10.09.2018 г. Подписано в печать 17.09.2018 г.
Формат 60x84 1/8. Объем 9,4 усл. п. л.
Тираж 99 экз.

Отпечатано в типографии Актюбинского юридического института
МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева
Курсантское шоссе 1